

SIWE NIEUWSBRIEF

NR. 49
maart-april
2009

van het STEUNPUNT voor INDUSTRIEEL
en WETENSCHAPPELIJK ERFGOED

ISSN 1379-0420

INHOUD	Voorwoord.....	2
	SIWE – Activiteiten.....	2
	Oproepen.....	6
	Erfgoednieuwjes en activiteiten in de regio's	9
	Internationaal nieuws.....	37
	Uitvindingen en uitvinders.....	44
	Onder de leeslamp	46
	Boekbesprekingen.....	50

Foto Bruno De Corte

Ons medelid Prof. Peter Scholliers (hier tijdens een CAG-debat op 6/2/09 te Leuven) ontving de Cultuurprijs 2008. Hij speelt al sinds de jaren 1980 een voortrekkersrol op het vlak van voedingsonderzoek. Van harte proficiat!

Redactieadres: SIWE vzw - Stapelhuisstraat 15 – 3000 Leuven. Tel&Fax: 016.584342
e-mail: info@siwe.be Website: www.siwe.be Verschijnt tweemaandelijks.
Verantwoordelijke uitgever: Patrick Viaene – Land van Waaslaan 156 – 9040 Gent.
Redactie: P. Viaene m.m.v. R. Engels, K. Haustraete, B. De Corte en J. Kohlbacher
Eindredactie: het SIWE-team / Vormgeving: Alex Baerts
Afgiftekantoor: 3360 Bierbeek – erkenningsnr.: P209286 – PB nummer: BC1608

VOORWOORD

Ongelooflijk hoe snel de tijd vooruit gaat. Dat komt misschien door de rusteloze wintermaanden, boordevol activiteiten in het werkveld van het industrieel en het wetenschappelijk erfgoed, maanden met ontelbare voordrachten, tentoonstellingen, sensibilisatieacties voor behoud van bedreigde industriële relictten, het overaanbod van erfgoedpublicaties, die men nog nauwelijks kan bijhouden of verwerken.

Maar niet geklaagd, dit overaanbod kunnen wij ook beschouwen als een overvloed en een grote rijkdom. Het is deze rijkdom aan IWE - activiteiten waarover SIWE u via deze nieuwsbrief verder op de hoogte wil houden.

Wat volgt weet u reeds : alle suggesties om onze publicaties te optimaliseren blijven zeer welkom. Mij rest u als Nieuwsbrieffredacteur enkel nog veel leesgenot toe te wensen, uiteraard in de hoop jullie op onze komende activiteiten te mogen verwelkomen !

Patrick VIAENE, voorzitter SIWE vzw

SIWE – ACTIVITEITEN

Samenvatting KOMENDE ACTIVITEITEN

zaterdag 21 maart 2009

**BEZOEK AAN HET VLAAMS MIJNMUSEUM TE BERINGEN,
N.A.V. DE ALGEMENE VERGADERING LENTE 2009.**

zie blz. 4

**Zaterdag 28 maart 2009 : WANDELING
"RED HET ANTWERPSE STADSPARK"**

zie blz. 5

**Zondag 26 april 2009 : ERFGOEDDAG
GELEIDE SIWE-WANDELINGEN "VRIENDSCHAP"
TE LEUVEN**

zie blz. 5

VERSLAG VOORBIJE ACTIVITEN

Zaterdag 24 januari 2009 RADIO KLARA: INTERVIEW EN BEZOEK AAN MOLENS VAN ORSHOVEN

Op 24 januari werd SIWE vereerd met een bezoek van KLARA-luisteraars. Vooraf was er in het radioprogramma "Kunstkaravaan" een interview uitgezonden met Patrick Viaene en André Montald. De bellers mochten zich naar de Molens van Orshoven begeven, alwaar zij onthaald werden met een rondleiding. De KLARA-bezoekers toonden zich ten zeerste geïnteresseerd in het verleden en vooral de toekomst van de Molens van Orshoven. Zij kregen ook de mogelijkheid de Ertzberg-tentoonstelling te bezoeken en we sloten af met taart en koffie. Wij danken deze mensen alsook KLARA en Erfgoed Vlaanderen (Bart Jonckheere) die dit evenement mogelijk maakten. Kunstkaravaan heeft een luisterbereik van 80 à 100.000 personen.

Rondleiding Klara-luisteraars Foto D.Z.

Zondag 8 februari 2009 UITSTAP DOOR LUIK - WELDRA EEN VERVOLG ?

Musée de la Vie Wallonne Foto A.B

Musée d'Alsembourg Foto's D.Z.

Op 8 februari jl. bracht een delegatie van SIWE bestuurders en sympathisanten een bezoek aan het onlangs gerenoveerde "Musée de la Vie Wallonne" (zie foto). Het gezelschap was onder de indruk van de professionele presentatie, in het bijzonder van de zalen waar het economisch verleden van Wallonië geïllustreerd werd. Na een gezellige lunch vervolgde het bezoek aan Luik met een stadswandeling door de wijk "Hors Château" met een bezoek aan het "Musée d'Alsembourg".

Hier worden onder meer heel wat waardevolle getuigen bewaard van de Luikse meubelmijverheid alsook Luikse staande klokken en horloges. De uitstap werd afgesloten met een bezoek aan een aantal authentieke beluiken, gelegen tegen de flanken van de "Montagne de Bueren" en de vroegere wijngaarden op de hellingen bekroond door de Luikse citadel.

SIWE plant een vervolgbezoek aan Luik, waarbij bezoeken zullen gebracht worden aan het Museum van de Wetenschappen, het "Huis van de Metallurgie", de arbeidersbuurt Outremeuse en het Curtiusmuseum. Wij houden u op de hoogte. (D.Z.)

St.-Bartholomeuskerk Foto A.B.

KOMENDE SIWE-ACTIVITEITEN

Zaterdag 21 maart 2009 ALGEMENE VERGADERING BEZOEK AAN HET VLAAMS MIJNMUSEUM TE BERINGEN

Wij nodigen alle SIWE-leden uit om op zaterdag 21 maart 2009 om 15.00 uur deel te nemen aan een exclusief geleid bezoek aan het Vlaams Mijnmuseum, Koolmijnlaan 201 te 3582 Beringen. Deelname is gratis.

Foto D. Zenner

Naast een blik op de verzamelingen wordt uiteraard ook gewandeld op het mijnterrein en zal u de enige nog vrij volledige steenkoolmijn van Vlaanderen kunnen bezoeken. Stel gerust al uw vragen over verleden en heden van de mijn. Of heeft u vragen over de ontsluiting van het industrieel erfgoed van de mijnbouw of over de toekomstperspectieven van het mijnnerfgoed?

Deskundige begeleiding wordt verzekerd en een toegangskaartje krijgt u ter plaatse van SIWE. Mogen wij u wel met nadruk vragen om uw komst (naam en adres) voor 18 maart te melden op info@siwe.be of telefonisch door te geven op nummer 0474/25.85.86. Beste dank hiervoor !

Het geleid bezoek heeft plaats om 15 u, na afloop van de **SIWE Algemene Vergadering**, voorbehouden voor de Effectieve leden van onze vereniging, die samenkomen om 13.30 uur in de onthaalruimte van het museum.

Zaterdag 28 maart 2009 : WANDELING "RED HET ANTWERPSE STADSPARK"

Er is de jongste tijd veel te doen omtrent de toekomstplannen dit belangrijke historische park. Op 28 maart verwacht SIWE u in Antwerpen voor een ontdekking ter plaatse. Deelname is gratis. Afspraak om 10.30 uur stipt aan het hoofdportaal van de Sint-Jozefskerk (op 15 minuten van Centraal Station), een kerk die uitgeeft op het park. Daarna (omstreeks 12.00 uur) Tijdens een vrije lunch overleggen we een bijkomend namiddagbezoek voor de liefhebbers, de keuze is open: Provinciaal Diamantmuseum, Drukkerij Plantin Moretus, Fotografiemuseum, andere suggesties zijn welkom.

Zondag 26 april 2009 : ERFGOEDDAG 2009 SIWE-WANDELINGEN "VRIENDSCHAP" TE LEUVEN

AANDACHT : het eerder aangekondigd programma werd gewijzigd !

Op 26 april 2009 gaat de Erfgoeddag Vlaanderen door en SIWE is weer van de partij. Wij voorzien twee geleide wandelingen die inhaken op "VRIENDSCHAP", het thema van Erfgoeddag 2009. Enerzijds wil SIWE aantonen hoe via haar vriendschapsbanden met verenigingen en actoren uit de sector bijdragen tot het netwerk en de knooppuntfunctie die SIWE wil gestalte geven. Anderzijds wordt tijdens de wandelingen uiteraard in ruime mate gewezen op de betekenis van vriendschappen in de industriële wereld, gaande van individuele vriendschappen tussen ondernemers tot informele vriendschappen onder arbeiders of vriendschapsverbanden, gestructureerd tot arbeidersbewegingen en verenigingen. Al deze vriendschapsrelaties verrijkten wat wij heden begrijpen onder "industriële cultuur".

De wandelingen werden intensief voorbereid in samenwerking met (en in het documentatiecentrum van) KADOC (Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving), dat een in het kader van de Erfgoeddag een originele tentoonstelling "Plaatsen van Vriendschap" (zie rubriek "Vlaams-Brabant") realiseerde, waar we onze wandelingen starten.

PRAKTISCH: Startplaats KADOC, Vlamingenstraat 39 te 3000 Leuven Om 10.30 uur en om 14.30 uur. Deelnemen is gratis, maar gezien het beperkte deelnemersaantal is reserveren voor de wandelingen (mét opgave van het gewenste uur) via info@siwe.be noodzakelijk. Pas na bevestiging onzentwege bent u zeker van uw inschrijving.

Na de wandelingen (en tijdens de wandelingen voor hen die niet mee-wandelen) is het mogelijk om in het SIWE - trefcentrum de SIWE - collecties te bezoeken. Vrijwilligers zullen uw vragen beantwoorden. U kan ook SIWE - publicaties bekijken en aanschaffen op de SIWE - documentatiestand. Iedereen is van harte welkom

O P R O E P E N

BEZOEK EENS HET BRUSSELS MUSEUM VAN DE MOLEN EN DE VOEDING

Foto uit website

SIWE-Nieuwsbrief berichtte reeds over de openstelling van deze unieke windmolen en aanpalend industrieel complex als museum. SIWE ging persoonlijk polshoogte nemen en was in de wolken. Een schitterende realisatie, een museum dat relateert over een lokaal industrieel verhaal, dat gelukkig geplaatst wordt in een veel ruimere Brussels, Belgische en internationale context, een herbestemming die gebeurde met veel zorg, waarbij gered werd en geïntegreerd werd wat in de vervallen gebouwen te redden viel. Een publieksvriendelijk museum en een warm onthaal. Hier gelden veel superlatieven. Dus is de SIWE - oproep: ga zelf ook een bezoek brengen.

Praktisch: Adres: Windmolenstraat 21 of Lindestraat 189, 1140 Evere.
Tel.: 02/245.37.79.

Open: dinsdag 13 tot 19 uur, woensdag tot zondag 13 tot 17.30 uur.
Toegangsprijs 3 €. Meer informatie op: www.molenevere.be.

DE BESCHERMING VAN HET ANTWERPSE STADSPARK – WAAR STAAN WE?

Het Beschermtcomité Stadspark lanceerde een NIEUWE petitie, wegens technische problemen met de oude, eerder verspreide petitie. Tweede keer, goede keer: deze nieuwe petitie kan ondertekend worden via het formulier, zie: www.ipetitions.com/petition/stadspark/ (let wel : stadspark zonder k !)

Foto K. Haustraete

Ondertussen bereikte ons het volgende nieuws: (7/2/09 - Bron: www.gva.be)

Van Mechelen beschermt Stadspark als monument

Vlaams minister Dirk Van Mechelen start de procedure om het Stadspark te beschermen als monument. Daarmee stelt hij veel mensen gerust die bezorgd waren over de renovatieplannen van het stadsbestuur.

Vlaams minister van Onroerend Erfgoed Dirk Van Mechelen (Open VLD) kreeg de jongste tijd heel wat reacties van ongeruste Antwerpenaars. Nadat het stadsbestuur had bekendgemaakt dat het Stadspark wordt gerenoveerd en een meer hedendaagse look krijgt, was de vrees ontstaan dat het historisch karakter van het park verloren zou gaan.

Parel uit de belle époque

“Volgens mijn adviseurs is het Stadspark inderdaad een parel uit de belle époque met een uitgesproken historische, esthetische en natuurwetenschappelijke waarde”, zegt Van Mechelen. “De bescherming als monument ligt dus voor de hand. Maar het park is wel aan een opknappbeurt toe. Daarom heb ik opdracht gegeven om onverwijld een restauratiedossier op te stellen.”

De belle époque vormt een rode draad door het Antwerpse beleid van minister Van Mechelen. “Ook in andere dossiers hebben we gewaakt over een erfgoedvriendelijke aanpak. Dan denk ik bijvoorbeeld aan de heraanleg van de Leien, de bescherming van de 19de-eeuwse haveninfrastructuur op het Eilandje, de restauratie van de Zoo en het Sint-Felixpakhuis.”

Historisch waardevol

“We gaan nu eerst bekijken welke onderdelen van het Stadspark historisch waardevol zijn”, aldus Van Mechelen. “Zo geven we het stadsbestuur een mooi kader waarin het de renovatie kan uitvoeren. In feite besparen we de architecten van de stad een berg werk.”

Volgens schepen Ludo Van Campenhout (ook Open Vld) dwarsboomt deze beslissing de plannen van het stadsbestuur niet. “De bescherming als monument is een goed idee”, vindt hij. “Ook wij willen het historisch karakter van het Stadspark behouden. We willen er alleen op een meer eigentijdse manier mee omgaan.”

Lex MOOLENAAR

Tot daar de Gazet van Antwerpen. Dat is natuurlijk goed nieuws. Alleen is nu de vraag wat en hoe er nu beschermd zal worden, de Minister sprak immers van "onderdelen". Tot hiertoe zijn er slechts twee objecten beschermd (o.a. de brug). Er is dus nog altijd enige waakzaamheid geboden!

GEDENTEKEN
ROBERT VEKEMANS
03/02/1913 – 22/10/1998

Duitse commandobunker
2de W.O.

Commandobunker stadspark, let op de gedenkplaat voor een ir die Antwerpen mee heeft bevrijd
Foto K. Haustraete

Het Vlaams Vestingbouwkundig Centrum Simon Stevin vzw – dé autoriteit op het gebied van vestingbouw in Vlaanderen – deelde ons mee dat de Duitse commandobunkers in het Stadspark van het type 608 zijn en uniek in België. Dergelijk belangrijk erfgoed mag bij de renovatie niet verloren gaan!

OPROEP

i.v.m. GELEENDE VOORWERPEN AAN SIWE

Wegens de voorziene verhuis zal SIWE zijn collectie gedeeltelijk moeten afstoten. De meeste voorwerpen zijn schenkingen, doch enkele werden aan SIWE geleend voor onbepaalde duur.

In het kader van de selectie van de voorwerpen, die opgeslagen zijn in de Molens van Orshoven, wordt er aan de leners die dit nog niet gedaan hebben gevraagd om ons een lijst te bezorgen van de objecten die zij geleend hebben aan Siwe. Bovendien vragen wij hen ons hun wensen zijn i.v.m. de toekomstige bestemming van deze objecten over te maken.

ERFGOEDNIEUWS UIT DE REGIO'S

BELGIË

GESCHIEDENIS VAN DE TECHNIEK IN BELGIË

Zo luidt de titel van een project van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten. Na de publicatie van het driedelige werk *Geschiedenis van de Wetenschappen in België* in 1998 en 2002 werd het plan opgevat om dit monumentaal werk te vervolledigen met een tweede synthese gewijd aan de *Geschiedenis van de Techniek in België*, van de Oudheid tot nu. Deze synthese zou uit volgende delen bestaan :

Deel 1.: De pre-industriële periode onderverdeeld in 6 secties:

1. Energieën,
2. Materialen,
3. Landbouw, voeding en praktische scheikunde,
4. Bouwen,
5. Communicatie,
6. Grafische technieken.

Deel 2 : De industriële periode (1815-1914) met dezelfde secties, en een bijkomende sectie 7 : Verzadiging van het technisch systeem en opkomst van de tweede industrialisering.

Deel 3 : Bijdragen tot de geschiedenis van de techniek in België in de 20ste eeuw.

Contact adres van de uitgever: Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Paleis der Academiën, Hertogstraat 1, 1000 Brussel. Website: <http://www.kvab.be/VIGES.aspx>.

OP ZOEK NAAR INFORMATIE OVER BUURTSPORWEGEN?

Wie informatie zoekt over dit onderwerp kan binnenkort het hernieuwde "Museum van de Buurtspoorwegen" bezoeken in Schepdaal. Meer informatie hierover in een volgende SIWE-Nieuwsbrief. Intussen kan men surfen naar een prachtige website over historische trams en buurtspoorwegen : www.tramania.com.

SIWE DROEG BIJ TOT MANIFESTATIES "80 JAAR (N)FWO" (Nationaal) Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek

In aanwezigheid van de Koning leidde dr. ir. Elisabeth Monard de bijeenkomst naar aanleiding van 80 jaar FWO (zie www.fwo.be) in een volle zaal op de Heizel. Bijzonder interessant was de evocatie door Prof. Herman Balthazar van 80 jaar (N)FWO. SIWE werd bedankt voor de geboden medewerking aan de gelegenheidstentoonstelling. Deze focuste o.m. op de stratosfeerballon van prof. Piccard. Over het boek "Kennismakers – 80 jaar FWO", uitgegeven door Tijdsbeeld / Pièce Montée (www.piecemontee.be), berichtten we reeds in een vorige SIWE-Nieuwsbrief.

AANWINSTEN

Dr David Ocsinberg heeft een tiental microscopen aan SIWE geschonken. Zij dateren van 1950 en zijn in werkende toestand. Bovendien heeft hij een draagbaar toestel voor het opnemen van cardiogrammen en transfusiemateriaal gegeven. Siwe bedankt de milde schenker.

Enkele microscopen van David Ocsinberg
Foto's: A. Baerts

VLAANDEREN ALGEMEEN

OVER ERFGOEDDEPOTS: IS SAMENWERKEN MOGELIJK? De klassieke archeologie versus het industrieel erfgoed

1. Kort geschetst: de depotproblematiek van archeologie in Vlaanderen

In het laatste decennium heeft de archeologie dankzij het vernieuwde cultuurbeleid een grote opgang gekend. Ook grote projecten zoals de opgravingen rond de HST werden uitgevoerd. Het succes van de archeologie heeft echter ook een keerzijde. De archeoloog graaft op, interpreteert de context, en de artefacten en/of natuurlijk materiaal gaan naar een gespecialiseerd depot voor verder onderzoek en evt. overdracht naar een

museumcollectie. De laatste jaren groeiden deze depots steeds maar aan en rees de vraag hoe het verder moest. Veel materiaal dient ter staving van publicaties en moet dus ter inzage blijven. Geen enkele wetenschapper is bereid de eigen bronnen te vernietigen. Vanuit de erfgoedgemeenschap ontstond spontaan de **Denkgroep archeologische collecties** (contactpersoon Joke Bungeneers (joke.bungeneers@admin.provant.be). De eerste stappen werden gezet naar een beter depotbeheer: databanken, selectiecriteria bij vernietiging van oudere collecties, aanvaardingsvoorwaarden, ...) Vooral afstoting bleek een heikel punt. Overbrengen naar musea is niet direct een oplossing. Archeologen hebben nood aan specifieke depots.

2. Is kiezen verliezen?

Op vrijdag 20 februari werd rond de actuele depotproblematiek in de archeologie een studiedag gehouden. Aanleiding daarvan is het nieuwe cultureel-erfgoeddecreet (CED) van 24 mei 2008. Artikel 62 van het CED stelt dat een werkingssubsidie aan de provincies wordt toegekend voor **“Desgewenst de uitbouw van een regionaal depotbeleid, in overleg met de lokale besturen en de cultureel-erfgoedorganisaties, dat tegemoet komt aan de noden van het cultureel erfgoed dat aanwezig is op het grondgebied”**

Dit betekent dat depotbeleid een nieuwe beleidslijn wordt, die zich zal verduidelijken op basis van de in kaart gebrachte sector en zijn noden. Daarbij zal in eerste instantie gewerkt worden aan de voorwaarden die aan een effectieve depotwerking voorafgaan: een goede registratie, een goede conservatie, een onderbouwd collectiebeleid ter plaatse bij de erfgoedactoren. Het oprichten of ondersteunen van een fysiek depot zal men slechts kunnen claimen als de noden hierrond duidelijk in kaart zijn gebracht. Vandaar het belang van Good Practices.

3. Bedenkingen bij deze visie

Een leidinggevend archeoloog lijkt een beetje op een vijfsterrenkok: hij heeft zijn eigen keuken en recepten, dit bleek duidelijk uit de voordrachten. Samenwerken onderling zal al een hele klus zijn. Een eventuele samenwerking met andere erfgoedactoren inzake depots is nog veel problematischer. De aanpak van de archeologen werkt wel inspirerend op de rest van de erfgoedsector.

4. De SIWE-Studiedag Depotwerking rond industrieel en wetenschappelijk erfgoed (Leuven, 30 april 2008)

Al decennia geleden werd vanuit het veld van het Industrieel Erfgoed de aandacht gevestigd op het gemis aan depots voor de redding van industrieel onroerend erfgoed. Met het nieuwe erfgoeddecreet is deze discussie opnieuw geopend.

De visie van SIWE is – in tegenstelling met eerder wetenschappelijk karakter van het depot bij de archeologen – dat dergelijke depots juist een publiekswerking moeten hebben. Leon Smets (FARO) sprak over het Museum of Science and Industry in Manchester en toonde duidelijk aan wat de meerwaarde is van een naar het publiek toe “open” depot.

Hoe dat dan praktisch moet, toonde Jan Finger (oud-directeur Ned. Mijnmuseum en oud-directielid Industrion) met zijn ervaringen in Nederlands-Limburg. Hij had zich beziggehouden met Good Practices. Het moeilijkste is de selectie bij opname, zelfs bij rescue: men moet eigenlijk zeer snel kunnen selecteren. Ook moet men ervoor opletten dat de documentering niet verloren gaat. Typisch is het voorbeeld van hoogtechnologische apparatuur die netjes verpakt wordt aangeleverd, terwijl de correspondentie daarrond en zelfs de gebruiksaanwijzing bij het oud papier zijn terechtgekomen.

Het voordeel van industrieel erfgoed is dat het meestal niet om unieke toestellen gaat. Dat maakt selectie eenvoudiger. Als er in Oostende al drie toestellen bewaard zijn, moet men in Maaseik niet nog een vierde gaan redden. Alleen: hoe kom je dat aan de weet? SIWE ziet de oplossing in toekomstige, over internet consulteerbare databanken. Op dat vlak kwam Jef Malliet een blijde boodschap verkondigen: de Provincie Limburg is een dergelijke databank aan het uitbouwen. Dit project gaf aanleiding tot ErfgoedPlus, een samenwerkingsproject tussen de provincie Limburg, de provincie Vlaams-Brabant en de erfgoedcel van de stad Leuven. **Erfgoedvlaamsbrabant.be** wordt een online databank die informatie over cultureel erfgoed in Vlaams-Brabant verzamelt en toegankelijk maakt voor een breed publiek. De voorstelling van Erfgoedvlaamsbrabant.be en Erfgoedplus.be is voorzien voor **mei 2009**. Meer informatie bij Goede Deseyn (cultuur@vlaamsbrabant.be)

5. Bij wijze van Besluit

De aanpak van de archeologen is inspirerend, maar inzake methodologie zijn er zoveel verschillen dat gezamenlijke depots niet nodig en zelfs niet wenselijk zijn. Het specifieke karakter van het industrieel erfgoed noopt tot eigen depots. Wat men wel van de archeologen kan leren zijn het formuleren van Good Practices. Hier is zeker samenwerking mogelijk.

Nu zijn er veel organisaties die investeren in een eigen databank, meestal AdLib. Wij raden dat onze Limburgse en Brabantse collega's liever af wanneer men de beschikking heeft over een snelle kabel. Meer toekomst ligt in de overkoepelende databanken en samenwerkingsverbanden zoals Erfgoedvlaamsbrabant.be, op voorwaarde dat deze databanken storingsvrij zullen werken en – belangrijk – gratis blijven voor de gebruikers. Deze databanken zullen cruciaal worden voor goed depotbeheer en hebben slechts waarde als iedereen eraan meewerkt. (BDC)

THE OLD-BOYS NETWORK MEETS AGAIN: Kanttekeningen bij een VVIA-Studiedag Gent, 31 januari 2009

De eerste generatie van industrieel-archeologen, actief vanaf de jaren 1970, bereikt thans de pensioengerechtigde leeftijd en een nieuwe generatie dient zich aan. Hoe ontwikkelde de studie en het behoud van het industrieel en technisch erfgoed zich tijdens de voorbije 30 jaar in Vlaanderen en omringende regio's? Waar staan we nu? Welke uitdagingen en mogelijkheden dienen zich nu aan? En vooral, hoe kunnen de (goede en slechte) ervaringen en de kennis van de voorbije generatie aan de toekomstige overgedragen worden?

Met deze vragen in het achterhoofd organiseerde de dertig jaar geleden opgerichte VVIA (Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie vzw) op 31 januari 2009 in "De Therminal" te Gent (met interessante relictten van de vroegere functie nl. verwarming- en elektriciteitsopwekking) een studiedag "LOOKING BACK TO THE FUTURE", waarvoor ze de nestoren van de industriële archeologie rond de tafel bracht.

1. België: snelle start, spijtige struikeling

In een eerste luik bekeek een panel van Adriaan Linters en François Roelants du Vivier de situatie in België. Moderator was Paul Berckmans van de Stichting Technologie Vlaanderen.

De Belgische pioniers van het eerste uur waren er niet meer bij: de academicus Jan d'Hondt (1915-1972) die in 1970 de term industriële archeologie in academische kringen introduceerde en Georges van den Abeelen (1919-1995), adviseur van het VBO, en auteur van de eerste synthese over Industrieel Erfgoed (1972) in België.

In 1974 kregen twee jonge onderzoekers van het toenmalige en enkele jaren nadien opgeheven nationale Centrum voor Industriële Archeologie (CIA) de opdracht om, met de financiering van het (ook) toenmalige Gemeentekrediet van België en de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid, de eerste tentoonstelling over industriële archeologie samen te stellen.

Die onderzoekers waren François Roelants du Vivier voor het Waalse landsgedeelte, en Adriaan Linters voor Vlaanderen. Adriaan Linters is thans ere-voorzitter van VVIA en betrokken bij heel wat erfgoedprojecten. François Roelants du Vivier engageerde zich naderhand in de milieusector (Inter Environnement Wallonie), was de eerste Belgische 'groene' verkozen in het Europees Parlement, en is thans senator en lid van het Brussels Parlement voor RW/FDF.

Roelants du Vivier beschreef Van den Abeelen als een goed fundraiser, die de middelen bijeen gebracht had om het Centrum en nadien de tentoonstelling te financieren. Wat het onderzoek van het CIA op korte tijd wist samen te brengen was gigantisch en vertaalde zich in een zeer goed

gedocumenteerde tentoonstelling (En toen kwam de Machine). Die kende aan het einde van 1975 een overrompelend succes in de Brusselse Passage 44 (82.000 bezoekers op zes weken). Helaas was er geen structuur om de plotse publieke belangstelling op te vangen.

Ook het Centrum geen lang leven beschoren en viel door middelpuntvliedende krachten uit elkaar. België had een valse start genomen, de gevolgen bleven voelbaar tot op de huidige dag. Het zwaartepunt zou nu verschuiven naar de landsdelen, waarbij Monumentenzorg het voortouw nam. Des te jammer was dan ook de afwezigheid van Jo De Schepper. Hij was de eerste Vlaamse ambtenaar bevoegd voor industriële archeologie en onlangs op rust gesteld.

2. Beter in het Buitenland?

Ditmaal moest Paul Berckmans een internationaal panel modereren: Keith Falconer (GB), Axel Föhl (D), Jurrie van Dalen (NL) en Peter Nijhoff (NL). Ook daar zijn belangrijke protagonisten al verdwenen: Kenneth Hudson (1916-1999), die als BBC-journalist immens bijdroeg tot de popularisering van industrieel erfgoed en Bernd Becher (1931-2007), de vermaarde fotograaf.

Keith Falconer beet de spits af. Hij had in de jaren 1970, als 'officer' van de Council for British Archaeology een bureau in de Universiteit van Bath, van waar hij de inventarisatiecampagne van het industrieel erfgoed leidde. Falconer beklemtoonde het belang van grassroots, lokaal initiatief, de inzet van vrijwilligers. De aanleiding tot initiatief was meestal een "fortuned accident": de dreiging van sloop van een vertrouwd industrieel gebouw dat plaatselijk als 'mooi' of als 'symbolisch belangrijk' werd beschouwd bracht een hele groep aan enthousiaste vrijwilligers op de been om de sloop tegen te houden. Soms waren dat individuele 'techniefanaten', soms academici, maar hoogst zelden de vroegere arbeiders of ingenieurs. De interventie van de overheid was meestal minimaal.

Het nadeel van deze vrijwilligersaanpak was de grote versnippering van initiatieven (een wildgroei aan "musea-in-wording"), het niet-gecoördineerde optreden, het gebrek aan financiële middelen. Dat laatste vormde een echte Achillespees: heel veel kleinere initiatieven bouwden voort op één sponsor, wat hen zeer kwetsbaar maakte. Het volstond dat één grote geldgever (bv. de Nationale Loterij) haar focus verlegde om tal van organisaties in de problemen te brengen. Naast de vergrijzing stelt dus vooral langetermijn financiering dergelijke initiatieven voor problemen. Nochtans doen zij ijverig hun best om eigen inkomsten te verwerven, o.a. door toerisme.

In die zin is het opnemen van industrieel erfgoed in de lijst van de Unesco World Heritage Sites een grote stimulus in Groot-Brittannië. Verschillende sites zijn reeds erkend: Ironbridge, Cromford Mill, New Lanark, Saltaire,...

Een heel andere klank kwam van Axel Föhl. Hij geldt als één van de actiefste Duitse industrieel-archeologen, die tientallen publicaties op zijn naam heeft staan. In West-Duitsland kwam de belangstelling vooral vanuit artistieke hoek, nl. de fotografie. Bernd Becher en zijn echtgenote, fotografe Hilla, begonnen vanaf 1959 met het nemen van foto's van schachtbokken, mijnkranen, gastanks, hoogovens en koeltorens. Dit had in feite niets te maken met de conservatie ervan. Op dat moment interesseerden zich op dat ogenblik zelfs architectuurhistorici nauwelijks voor de ingenieurbouw. Dit zorgde wel voor een enorme stimulus. Föhl werd door zijn werkgever, de dienst monumentenzorg (Rheinisches Amt für Denkmalpflege), naar het Verenigd Koninkrijk gestuurd "om het vak te leren".

In Duitsland was het – in schril contrast met Groot-Brittannië – de overheid die het voortouw nam. Vrijwilligerswerk werd "gedoogd" als het niet anders kon, bv. bij spoorwegfanaten. De zeer strenge reglementering van veel zaken (o.a. veiligheid) was een tweede hinderpaal voor plaatselijk initiatief.

Het voordeel van deze etatistische aanpak was dat men systematisch werkte en zeer grote projecten aannam, zoals Emscher Park. Het nadeel was dat het soms traag vooruitging. Föhl was heel wat kritischer tegenover labels als "Werelderfgoed" en de grote hoop op toerisme als bron van inkomsten. Hij waarschuwde dienaangaande voor overspannen verwachtingen: het toeristische Ruhrcircuit is erg succesvol, dat is prima, maar daarvan alleen kan de Ruhr niet leven".

Het grote nadeel van een door de overheid beheerste erfgoedbeweging in combinatie met de afwezigheid van lokaal initiatief toonde zich met de Val van de Muur. Toen werd in Oost-Duitsland systematisch alle oude industrie vernietigd in het kader van de Treuhand. Daar er nog geen erfgoedstructuren waren uitgebouwd, kon de pletwals zonder enige hinder over de ex-DDR rollen. Westduitse collega's stonden machteloos gezien hun competentie zich niet tot dit gebied uitstreckte. De werknemers in de stilgelegde fabrieken kregen als laatste taak ("die letzten Löhne") het afbreken van de eigen machines en gebouwen. Helmut Kohl suste toen het protest met de belofte van "blühende Landschaften". Helaas liggen vele terreinen de dag van vandaag nog altijd braak. En men betreurt op vele plaatsen dat er zo weinig erfgoed achterbleef.

Dit bracht Paul Berckmans tot de conclusie dat er een "gezonde mix" nodig is: enkel de overheid is niet goed, maar louter steunen op plaatselijk initiatief van vrijwilligersgroepen is ook geen oplossing voor behoud op langere termijn.

Institutionalisering van de zorg voor industrieel erfgoed heeft verschillende aspecten, maar de overheid zal altijd de hoofdrol toebedeeld krijgen: ze kan zorgen voor (mede)financiering, voor een wettelijk kader van bescherming, voor het uitbouwen van een min of meer stabiele overkoepelende organisatie die het lokale, regionale, nationale overstijgt.

De dualiteit vrijwilligers/overheid werd weerspiegeld in het Nederlandse duo Peter Nijhof en Jurr Van Dalen. Beiden hebben hun sporen verdiend, de één als deskundige voor industrieel en technisch erfgoed, verbonden aan de Nederlandse monumentendienst, de andere als oprichter van de eerste werkgroep voor industriële archeologie in Nederland, de Stichting Industrieel Erfgoed Rijnmond.

Het beeld dat we van Nederland kregen was complex. Enerzijds heeft Nederland een lange traditie op het vlak van non-gouvernementale monumentenzorg (de vereniging Heemschut bestaat al sinds 1911, de Hollandse Molen sinds 1923). Daardoor ontstaan er op lokaal vlak vaak sterke netwerken die zich op een bepaalde stad of een bepaalde streek richten. Helaas hangt het dan ook van de lokale of regionale overheid af over financiering komt.

Daarnaast ontstonden er ook categoriale, die zich richten op gemalen, watertorens, schepen, trams etc.

Om eenheid te brengen in dit heterogene veld stimuleerde Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten in 1984 de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN) als platform van een twintigtal organisaties. Inmiddels is het aantal organisaties dat zich in de federatie heeft verenigd opgelopen tot boven de zestig.

Voor de Rijksdienst is FIEN het platform voor het vrijwilligersveld dat zich met Industrieel Erfgoed in de breedste zin bezighoudt. Maar ook voor deze constructie bleek de overheid niet erg happig om met geld over de brug te komen. Ondertussen draait FIEN op een lager pitje.

3. De toekomst: in het spanningsveld tussen popularisering en professionalisering

De sprekers en de zaal trachtten tot een aantal positieve conclusies te komen.

Het populariseren van erfgoed: monumentenwedstrijden op TV hebben (zeker in Engeland) bijgedragen tot de 'boom' van de interesse voor industrieel

erfgoed, in Vlaanderen hebben we OMD, Erfgoeddag... Daarmee kan men op lange termijn op het publiek inwerken.

Er is een enorme nood aan professionalisering van de 'oude vrijwilligers': een beschermd site onderhouden is niet eenvoudig, vereist competenties en geld (fundraising); hoe kan men de vroegere werknemers, vakbonden en werkgeversorganisaties actief betrekken? Aanvankelijk stoot men op weerstand: vele betrokkenen zijn blij dat het gedaan is. Maar dan heb je een moment **shame and bitterness turns into pride**. Axel Föhl zei: "Eerst lachten de mijnwerkers ons uit, maar na tien jaar sloeg de stemming plots helemaal om".

Een probleem apart zijn de oude/nieuwe migranten, die in belangrijke mate de oude industriegebieden bevolken: hoe die actief betrekken?

Een ander aspect was de verwijzing naar campagnes die in het verleden zo succesvol waren: zoals het Monumentenjaar van 1975. Roelants du Vivier riep op om de EU aan te zetten tot een Jaar van het Industrieel Erfgoed. VVIA en FIEN hebben iets getracht in die richting, maar zonder succes. Ook de Raad van Europa is gestopt met zijn nochtans succesvolle congressen.

De vergrijzing: staat er een nieuwe generatie klaar om het werk van de pioniers over te nemen? Het antwoord is een genuanceerd ja. Veel jongeren zijn geïnteresseerd vanuit hun professionele achtergrond, bijvoorbeeld architecten. Die zien tal van creatieve mogelijkheden met die oude industriële gebouwen. Maar: ze mogen die architectuur niet louter als 'verpakking' gebruiken, de 'documentaire' waarde van een gebouw moet gerespecteerd blijven, je moet nog kunnen zien en aanvoelen wat de historische achtergrond is van het gebouw. Axel Föhl beklemtoonde dat een monument een documentaire waarde heeft, en die essentie moet altijd behouden blijven na welke restauratie dan ook.

Tenslotte was iedereen het er over eens dat de internationalisering van de 'sector' geslaagd is. Vooral TICCIH heeft zich als platform kunnen bewijzen, maar ook individuele contacten hebben de tand des tijds doorstaan. De industriële archeologie is volgens Föhl een exemplarisch **Old Boys Network**.

De namiddag eindigde met de projectie van de film "Het Zwarte Archief" (BRT, Dienst Wetenschappen, 1976). Dit was de eerste film die in Vlaanderen aan industriële archeologie gewijd werd en die heel wat inmiddels verdwenen of sterk gewijzigde sites toont. Iedereen pinkte wel een traan weg bij het zien van de gekende monumenten in hun ongerestaureerde schoonheid of het herkennen van verdwenen sites. Of hoe een film over monumenten zelf een monument werd.

Bruno De Corte (met dank aan Paul Berckmans)

Historisch onderzoek: ZUIVELCOÖPERATIEVEN IN BELGIË

SIWE interesseert zich ook in historisch of kunsthistorisch onderzoek dat aspecten van de industriële geschiedenis omvat. Over de geschiedenis van de melkerijsector tasten wij op vele vlakken nog in het duister. Het *work-in-progress* dat we hier presenteren is het onderzoek van Peter Van Der Hallen, onderzoeker van het ICAG binnen het FWO-project voedingsnijverheid. Wij wensen Peter veel succes met zijn doctoraat in de nabije toekomst en bedanken hem voor de bereidwilligheid waarmee hij voor ons een nu al een Nederlandstalige samenvatting van zijn huidige onderzoek wilde maken. (BDC)

Over zuivelcoöperatieven in België voor 1940 (*The 'transaction cost approach' and the performance of the Belgian Dairy cooperatives before 1940*)

In de zuivelnijverheid waren technologische en organisatorische innovaties de triggers voor een transformatie van de sector. De uitvinding van de mechanische ontromer aan het einde van de negentiende eeuw enerzijds maakte industriële boterbereiding mogelijk en winstgevend. Het belangrijkste effect hiervan was anderzijds een bedrijfsorganisatorische innovatie die zich eerst in Denemarken voltrok: het ontstaan van coöperatieve melkerijen opgericht door de melkveehouders. Eerst bestonden de private melkerijen en de coöperatieve melkerijen naast elkaar in Denemarken, maar al snel bleken de coöperatieven efficiënter en dreven ze de private melkerijen uit de markt. Dit succesvolle coöperatieve model kreeg met enige vertraging sterke navolging doorheen West-Europa. In ondermeer Ierland, Nederland en ook België kenden de coöperatieve zuivelfabrieken een sterke groei. In de paper werd er gebruik van de *transaction costs approach* om de keuze voor het type bedrijfsorganisatie te analyseren. Deze theorie stelt dat er voor die bedrijfsorganisatie wordt geopteerd die de transactiekosten tussen de verschillende spelers op de markt minimaliseert. Omdat de specifieke problemen verbonden aan asymmetrische informatie van leveranciers van de melk of producenten van de boter, en het probleem van *lock-in* het beste vermeden werden via het oprichten van coöperatieven, die een 'wederzijdse lock-in' bewerkstelligden, leek dit in de meeste gevallen de meest efficiënte oplossing. Hoewel de coöperatieve melkerijen dus ook in België doorbraken, werd de dominantie van deze bedrijfsvorm zeker niet zo groot als bijvoorbeeld in Denemarken of Nederland. Er bleef een min of meer evenwichtige verdeling bestaan tussen de private en de coöperatieve melkerijen. Bovendien bleef in België de boterproductie op de hoeve tot 1940 zeer omvangrijk. Met behulp van de *transaction costs approach*, konden de problemen waarmee de coöperaties in België geconfronteerd werden onderzocht worden. De Belgische situatie was meer vergelijkbaar met Ierland waar de coöperatieve ontwikkeling ook problematisch bleef. Uit een analyse van de Belgische situatie bleek dat de coöperatieve ontwikkeling in de Belgische zuivelnijverheid moeilijk verliep omdat de coöperaties er niet slaagden om juist hun specifieke sterktes voldoende uit te spelen.

De hypothese is dat deze problemen, die vooral doorheen het Interbellum prangend werden, beïnvloed werden door de gebeurtenissen in de Belgische zuivelindustrie tijdens de eerste decennia van de twintigste eeuw. De terugkeer naar de thuisproductie met de grootschalige invoering van de hoeve-ontromers, en vooral de sterke disrupties waarmee de zuivelnijverheid te maken kreeg tijdens de Eerste Wereldoorlog brachten de nijverheid en de coöperaties in het bijzonder veel schade toe. Dit ondermijnde het vertrouwen en het engagement van de boeren in die coöperaties. Coöperaties waren daarom zodoende vaak te klein en ondergecapitaliseerd. Bovendien ontstond er zo hevige concurrentie tussen de melkerijen en ook tussen de coöperaties onderling. Dit zorgde ervoor dat de coöperaties er niet in slaagden om een zogenaamde 'wederzijdse lock-in', te bewerkstelligen. De sector bleef zo gefragmenteerd en inefficiënt. Het was ironisch genoeg wachten op de Duitse bezetter voor de nodige sanering en concentratie in de sector.

(alle rechten van deze tekst zijn behouden aan de auteur, Peter Van der Hallen)

“WATERGEBONDEN ERFGOED” GAAT VAN START

VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw speelde bij de aanloop naar de koepel Watergebonden Erfgoedeën, een belangrijke rol.

(informatie: annelien.dhoine@vcmcontactforum.be).

De stichtingsvergadering van vzw Watergebonden Erfgoed had plaats op 28 november jl. in het Scheepvaartmuseum te Baasrode. Kersverse voorzitter is Dirk RAMAKERS van de Vlaamse Vereniging tot Behoud van Historische Vaartuigen. SIWE zal u op de hoogte houden van hun verdere werking.

“ERFGOED LEEFT” GELANCEERD DOOR MINISTER D. VAN MECHELEN

Op 3 februari jl. werd het educatief erfgoedproject “Erfgoed Leeft” gelanceerd, waarbij Minister Dirk VAN MECHELEN een les gaf over erfgoed in een lagere school in Ranst. Doel van de campagne is kinderen te sensibiliseren voor erfgoed, o.m. door een lessenspakket, samengesteld door Europa Nostra i.s.m. OMD Vlaanderen en VIOE. Want zoals het spreekwoord zegt : “jong geleerd is oud gedaan”.

NIEUWE WEGEN VOOR DIGITAAL ERFGOED

Op vrijdag 20 maart 2009 gaat een studiedag door over “Digitaal erfgoed”, nl. in de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten. Paleis der Academiën, Hertogstraat 1, 1000 Brussel. Toegang is gratis maar inschrijving vooraf is verplicht via <http://events.ibbt.be>. Zie ook <http://faronet.be/agenda>.

7 MAART 2009 : VCM-ONTMOETINGS DAG 2009 “ERFGOED EN RUIMTELIJKE ORDENING”

VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw organiseert op zaterdag 7 maart 2009 een boeiende studie- en ontmoetingsdag over het spanningsveld en de knelpunten tussen enerzijds onroerend erfgoed en monumentenzorg en anderzijds ruimtelijke ordening. Locatie van de Ontmoetingsdag is het Studiecentrum voor Kernenergie, beter bekend als het “Atoomdorp” te Mol, een uniek geheel dat getuigt van de naoorlogse ambities inzake wetenschappelijk onderzoek en de industriële toepassingen ervan.

Voor alle informatie, surf naar www.vcmcontactforum.be. E-mail-adres: info@vcmcontactforum.be. Tel.: 03/212.29.60. Postadres: VCM, Erfgoedhuis Den Wolsack, Oude Beurs 27, 2000 Antwerpen.

PROVINCIE ANTWERPEN

BOOM: IN VUUR EN VLAM STUDIEDAGEN BAKSTEENERFGOED

Op vrijdag 17 en zaterdag 18 april 2009 heeft in Recreatiedomein "De Schorre" te Boom een tweedaagse samenkomst plaats "In vuur en vlam. omgaan met baksteenerfgoed in Vlaanderen". Organisator en contactpersoon is de heer Tony OOST (tony.oost@telenet.be) in samenwerking met de Provincie Antwerpen.

HERENTALS HERWAARDEERT IJZEREN ERFGOED

De “Herentalse Geschiedkundige Kring” organiseert een grote fotozoekwedstrijd “IJzeren erfgoed in Herentals / IJzergieterij August (Joseph & Leonard) Van Aerschot”. Deze gieterij betreft eerst van de meest legendarische bedrijven van de hele regio, vooral bedrijvig in de periode 1845 tot pakweg de Eerste Wereldoorlog. In het kader van 800 JAAR HERENTALS wil de “Herentalse Geschiedkundige Kring” de getuigenissen van dit glansrijk industrieel verleden van Herentals weer onder de aandacht brengen en opwaarderen. organiseert deze grote fotozoekwedstrijd. Doel is dat de deelnemers (voor 1 oktober 2009) foto's maken van constructies of producten van de Herentalse ijzergieterij met nauwkeurige plaatsaanduiding. De digitale foto's kunnen opgestuurd worden naar info@hgk.be of naar de Herentalse Geschiedkundige Kring, p.a. Stadsarchief, Augustijnenlaan 1, 2200 Herentals. Meer informatie ? Surf naar www.hgk.be of contacteer dhr. Marc J.A. Neefs, 0478/21.24.55, marc.neefs@telenet.be. (Met beste dank aan Walter Esch)

ANTWERPS CENTRAAL STATION OP DE TOP-TIENLIJST “BEST STATIONS” VAN NEWSWEEK

uit Het Nieuwsblad van 7-2-2009

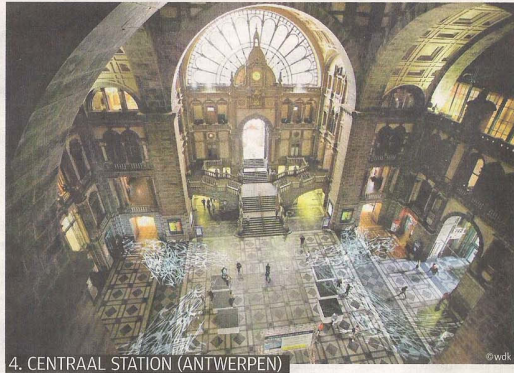

Antwerpen Centraal is het vierde mooiste station ter wereld

Het Centraal Station in Antwerpen staat op nummer vier van de lijst van mooiste stations ter wereld. Het lijstje komt van het Amerikaanse tijdschrift Newsweek.

Het allermooiste station is het onlangs vernieuwde St. Pancras in Londen, waar de Eurostar heen rijdt. Je kan er genieten van al dat moois aan de meterslange champagnebar. Ook het monumentale Grand Central Terminal in New York en het Chhatrapati Shivaji in Mumbai staan nog boven Antwerpen. Maar dan komt het Centraal Sta-

tion aan de beurt. De 'middenstation' werd gebouwd tussen 1899 en 1905 en koning Leopold II noemde het bij de opening 'een leuk klein stationnetje'. Anderen spraken echter vol bewondering over het overweldigende gebouw met de koepel. In 1975 werd het uitgeroepen tot een monument. Talloze films, zoals *De zaak Alzheimer*, gebruikten het station als decor. Helaas bleek het geheel niet heel duurzaam. Uitgebreide renovatiewerken waren nodig om het gebouw te redden. De laatste uitbreiding is de tunnel voor de noord-zuidverbinding, die twee jaar geleden geopend werd. (est)

Op de lijst “BEST STATIONS” plaatst Jaime CUNNINGHAM in zijn bijdrage “Stations: a destination that matches the journey” het Centraal Station van Antwerpen op de 4de plaats. Het station scoort hoog op het vlak van passagiersvriendelijkheid en comfort.

De stations die genoemd worden zijn :

1. St. Pancras, London
2. Grand Central Terminal, New York
3. Chhatrapati Shivaji, Mumbai
4. Centraal Station Antwerpen
5. Gare des Bénédictins te Limoges
6. Lahore Railway Station, Pakistan
7. Central Railway Station, Maputo, Mozambique (van Gustave Eiffel 1910 !)
8. Hua Hin station, Thailand
9. Atocha Station, Madrid

Meer informatie: www.newsweek.com/id/178825

(Met dank aan Bruno DE CORTE)

KIELDRECHT: AFBRAAK HISTORISCHE HOEVEN OPGESCHORT

Het kabinet van minister-president Peeters zal overleg plegen aangaande een aantal historische hoeven te Kieldrecht, die zouden afgebroken worden. Afgevaardigden van de VLM en Maritieme Toegang enerzijds en vertegenwoordigers van de erfgoedgemeenschap anderzijds zullen in dialoog treden. Maar het is luidens de organisatie Doel 2020 (zie <http://www.doel2020.org/>) zeer onduidelijk in hoeverre het kabinet wil ingaan op de argumenten vanuit de erfgoedgemeenschap. De bedreigde hoeven kregen de jongste dagen heel wat publieke belangstelling. Strijdbare actievoerders hingen in de nok van een schuur een spandoek met daarop “stop zinloze afbraak” en haalden op enkele dagen nagenoeg 1000 handtekeningen op van erfgoedsympathisanten. De hoeven zijn bedreigd omdat ze aan de rand liggen van een “natuurcompensatiegebied”. Dat werd aangelegd om vernietigde natuurwaarden als gevolg van de havenuitbreiding te compenseren.

(Vrij naar een BELGA bericht van 19/01/2009, met dank aan K. HAUSTRAETE)

BESCHERMDE MONUMENTEN IN DEURNE EN WILRIJK

De Vlaamse overheid gaat de Expohal in Deurne beschermen als monument. Het houten gebouw was tijdens de Brusselse Wereldtentoonstelling in 1958 het paviljoen van de Belgische houtindustrie. Na afloop verhuisde het naar Deurne waar het nu een sport- en cultuurhal is.

Ook het lokaal van tennisclub Den Brandt in Wilrijk wordt een beschermd monument. Het clubhuis dateert uit 1938, de periode van de Nieuwe Zakelijkheid.

Uit Den Antwerpenaar 7, 123, 1 februari 2009
(Karel Haustraete)

Foto's: K.H.

PROVINCIE LIMBURG

EISDEN: DE REGIEGEBOUWEN BEDREIGD

Historiek van de Regiegebouwen

De Regiegebouwen in de Limburgse mijncités vormden het belangrijkste en centrale punt voor de mijnwerkersbevolking. Het was als het ware het alternatieve gemeentehuis, burgerlijke stand, gemeentelijke werkplaats en plantsoendienst.

Naar de Regie kon men gaan of ontboden worden. Men kreeg er, als nieuweling pas aangekomene of pas gehuwde, de eerste sleutel van zijn eerste woning. Bij een pensionering of overlijden van het gezinshoofd, ging men naar de regie om te melden dat men een zoon had die naar de mijn zou gaan of dat men een kostganger in huis nam, om te kunnen blijven wonen...

Men kon er terecht voor een emmer gratis kalk om de stenen boorden van zijn moestuin, van bloementuin of de stammen van de fruitbomen te witten.

Voor herstellingen aan de woning tot de vlaggenmasten voor het verenigingsfeest, kon men eveneens bij de Regiediensten terecht.

Als de kinderen betrappt werden door de gardes van de mijnmaatschappij op verboden terreinen, of bij het afslaan van kastanjes e.d. kon men op de Regie ontboden worden....

Voor 1950 was de Regie voorlopig ondergebracht in een tweewoonst in de Kastanjelaan. Na de Tweede Wereldoorlog, toen men de draad terug opnam om de geplande nutsgebouwen rond het kerkplein af te werken, werd in de Kastanjelaan gestart met de bouw van de Regiegebouwen.

Toen de eerste naoorlogse “kolencrisis” de Belgische kolenindustrie trof door de import van goedkopere Amerikaanse steenkool, werden alle bouwwerken van de n.v. Limburg-Maas voorlopig stopgezet. Bij het Regiegebouw en het zwembadencomplex, dat eveneens in zijn ruwbouw klaar stond voor de verdere afwerking, werden alle bouwactiviteiten “voorlopig” gestaakt.

In de zijgevel van de Regie steken vandaag nog, als een symbool, de verbindingbakstenen in het ijle. Zij moesten de verbinding vormen met het hoekgebouw dat zou aansluiten op het Casinogebouw dat over de Marie Joséstraat heen de architecturale verbinding zou maken met de, geplande, gebouwen aan noordzijde van het kerkplein.

Als enige naoorlogse gebouw heeft dit Regiegebouw zowel een bouwkundige waardevolle geschiedenis als een grote gevoelswaarde voor de lokale geschiedenis van het mijnwerkersverleden.

Hedendaagse ruimtelijke situatie

De Regiegebouwen kunnen opgedeeld worden in twee delen met name: de lokalen rond de binnenplaats enerzijds, en het hoofdgebouw aan de noordoostzijde anderzijds. De gebouwen rond de binnenplaats waren tot ± 2003 in gebruik door de middelbare (en avondschool) Sint-Barbara als naaien confectieateliers. Sindsdien staan deze lokalen leeg.

Het hoofdgebouw is reeds geruime tijd en tot op heden in gebruik door de jeugdvereniging CHIRO AKORI. Op dit ogenblik heeft het gemeentebestuur geen specifieke toekomstvisie voor de herbesteding van de Regiegebouwen. Wel wordt er in het voorontwerp van het gemeentelijk ruimtelijke structuurplan Maasmechelen (R.S.M.M.) vermeld dat de voetbalterreinen van PATRO EISDEN op termijn dienen te worden herbested tot woongebied. Het provinciebestuur zal, na de goedkeuring van het R.S.M.M. hiervoor een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) opstellen conform het subsidiariteitsbeginsel. De huidige gewestplanbestemming van de sportvelden als recreatiezone zal dan worden omgevormd tot woonzone of tot een zone voor stedelijke functies.

Binnen het ruimtelijk uitvoeringsplan zullen de Regiegebouwen mee opgenomen dienen te worden gezien het belang van hun beeldbepalend karakter binnen de kern van de mijncité.

Een pleidooi kan gehouden worden voor een volwaardige en respectvolle herbesteding van de Regiegebouwen rekening houdend met de verdere architecturale afwerking van de hoek Kastanjelaan – Marie-Joséstraat (Kerkplein) zoals deze, reeds van bij de eerste stedenbouwkundige plannen behorend bij het ontwerp van de mijncité, werd voorgesteld.

Als planologisch instrumentarium kunnen beeldkwaliteitsplannen, verankerd in realisatieplannen, een antwoord op deze ruimtelijke problematiek bieden. Hierbij schuilt de uitdaging in de betrachting om met respect voor de historische waarden van de site en de cité, een hedendaagse ruimtelijke

integratie van o.a. centrumondersteunende functies van lokaal belang te realiseren.

Wellicht is hier vooral een rol voor het gemeentebestuur en de lokale belangengroepen weggelegd. (Jan KOHLBACHER)

HASSELT : WERKEN AAN DE COLLECTIE VAN HET NATIONAAL JENEVERMUSEUM

Achter de schermen van het Jenevermuseum werken ijverige vrijwilligers aan het opsporen van documentatie, het klasseren van bedrijfsarchieven, plaatsbezoeken en het vastleggen van getuigenissen in verband met allerhande Belgische stokerijen. U leest er meer over in Museumnieuws Stedelijke Musea Hasselt, jg. 17 (2009), nr. 1, p. 6. Overigens kan u tot 30 augustus ek. in het museum zelf terecht voor een bezoek aan de tentoonstelling "The making of De Smaak van De Keyser". Adres: Witte Nonnenstraat 19, 3500 Hasselt. Zie ook: www.jenevermuseum.be.

WINTERSLAG : TENTOONSTELLING "CITE 3" IN COALFACE GALLERY

Van 21 februari tot en met 28 april 2009 kan u in COALFACE Gallery, Vennestraat 127/2 te Winterslag (Genk) terecht voor een bezoek aan de fototentoonstelling. "Cité 3". Carl UYTTERHAEGEN is de maker van de aangrijpende fotoreeks die het leven in een mijnwerkerswijk in het Noord-Franse Auchel op een unieke wijze in beeld brengt. Bezoekuren : woensdag tot vrijdag 13-17 uur, zondag 13-17 uur. Meer informatie : www.hetvervolg.org / www.coalface.be. Op 26 maart 2009 om 20 uur geeft Roger LIBERLOO in de galerij een unieke voordracht "Tuinwijken in de Limburgse Mijnstreek bekeken door verschillende brillen".

OPENBAAR KUNSTBEZIT: EEN AFLEVERING OVER MIJNERFGOED

De tweede aflevering jaargang 2009 van Openbaar Kunstbezit Vlaanderen zal handelen over het mijnerfgoed. Zowel onroerend, roerend erfgoed (mijngebouwen en machines, archieven, iconografische bronnen) als immaterieel erfgoed (verhalen, herinneringen) zullen aandacht krijgen.

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

GENT : COLLECTIE OCSINBERG TENTOONGESTELD

"Micro Macro Mega. Collectie Ocsinberg, keerpunt in de geschiedenis van de microscopie" is de titel van een opzienbarende tentoonstelling in het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen van de Universiteit Gent. De tentoonstelling sluit mooi aan op de historische microscopen "collectie Van Heurck". In het begin van de 20ste eeuw stond de microscoop aan de oorsprong van de celbiologie en de bacteriologie. De collectie Ocsinberg zelf, die de verzamelaar n.a.v. deze expositie in een gul gebaar grotendeels schenkt aan het Gentse museum, focust vooral op de 20ste eeuw. Deze eeuw zorgde voor een ware revolutie inzake de microscopie. Niet alleen werden de toestellen door de massaproductie veel meer verspreid. Dankzij de wetenschap ontstonden ook een hele reeks nieuwe technieken, die meer gedetailleerde observaties toelieten. Ook de ontwikkelingen in de fotografie en het digitale tijdperk lieten de microscoop niet onberoerd en zorgde voor een grote vooruitgang op het vlak van de microfotografie.

De tentoonstelling belicht ook de "microscopie vandaag" met aandacht voor het onderzoek aan de Universiteit Gent. Boeiend is ook dat de tentoonstelling over microscopische preparaten handelt en "de ontwikkeling van de microtoom". Het voorbereiden van materiaal voor microscopische observaties is niet vanzelfsprekend. Het moet flinterdun gesneden worden. Om die problemen te overbruggen werd in de 19de eeuw de eerste microtoom ontworpen, een apparaat dat toeliet om de microscopische coupes steeds dunner te snijden.

Met deze tentoonstelling levert het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen andermaal prachtig werk. Ook de publicatie o.l.v. de onvermoeibare Kristel WAUTIER en co-auteur Alexander JONCKHEERE stralen professionaliteit uit en meer dan dat, namelijk een ontembaar enthousiasme en passie voor het valoriseren van het nog al te onbeminde wetenschappelijk erfgoed.

Praktisch: Adres: Campus Sterre, Krijgslaan 281 (gebouw S-30) 9000 Gent. Het museum en de tentoonstelling zijn toegankelijk tot en met 15 mei, elke werkdag van 10 tot 12 u. & van 14 tot 17 uur. Tevens op zondagen 22 februari, 29 maart en 26 april van 14 tot 16 uur.

Meer informatie over het museum op <http://www.ScienceMuseum.Ugent.be> en over het symposium "Microscoop en microscopie" op volgend adres: <http://www.sciencemuseum.ugent.be/lerarendag.html>

GENT: LENTEACTIVITEIT IN MUSEUM VOOR RADIOLOGIE

Op 14 maart 2009 gaan om 15 uur een aantal interessante namiddaglezingen van start in het Belgisch Museum voor Radiologie, ondergebracht in het Museum Dr. Guislain, J.Guislainstraat 43 te 9000 Gent.

Aan het woord komen Prof. C. PUYLAERT (“110 jaar Röntgen. Een omwenteling in de geneeskunde”) en Dr. P. LOODTS (“La médecine spécialisée pendant la guerre 14-18”). Inschrijven (in principe voor 1 maart) is noodzakelijk: info@radiology-museum.be of telefonisch op nr. 02/264.40.97.

GENT: “HET SPEL VAN DE WAANZIN. OVER GEKTE IN FILM EN THEATER” IN HET MUSEUM DR. GUISLAIN

Opnieuw loopt (tot 12 april ek.) in het Museum Dr. Guislain te Gent een buitengewoon interessante expositie. Waanzin is taboe, maar fascineert van oudsher kunstenaars, filmregisseurs en theatermakers. De tentoonstelling brengt veel ongekend van belangrijke kunstenaars en focust zonder op het theatrale van de waanzin als het therapeutische van het theater. De scène wordt belicht als een plaats voor gekte, ritueel en genezing. Toegang: di – vr 9 tot 17 uur, za – zo 13 tot 17 uur.

Meer informatie op www.museumdrguislain.be

GENT: GELEID BEZOEK AAN HET MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS VAN DE WETENSCHAPPEN

Op vrijdag 27/03/2009 en zaterdag 28/03/2009, telkens om 14.00 uur (samenkomst voor de ingang van het gebouw op voorvermeld adres) kan u dit veel te weinig bekende Universiteitsmuseum, ondergebracht in “Het Pand”, Onderbergen 1 te Gent bezoeken.

Dit bezoek gebeurt onder leiding van een deskundige gids van de “Stichting Jan Palfyn”. Inschrijven is verplicht bij AMARANT vzw die dit bezoek organiseert. Info en reservering : 070/233.048 www.amarant.be E-mail: cursussen@amarant.be.

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

KADOC EXPOSEERT “PLAATSEN VAN VRIENDSCHAP”

KADOC (Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving), Vlamingenstraat 39, 3000 Leuven, presenteert van 26 april tot 13 juni 2009 “Plaatsen van Vriendschap” door een fotografische bril. Vriendschap komt niet “uit de lucht vallen”, maar is gebonden aan plaatsen.

We spreken bijvoorbeeld van “vrienden van school” of “vrienden van het werk”. Met die wetenschap in het achterhoofd bekijken we onze fotocollectie, die teruggaat tot het einde van de 19de eeuw.

Er wordt een selectie getoond van klasfoto’s, kampkiekjes, foto’s genomen tijdens activiteiten van verenigingen. Door de bril van de vriendschap presenteert het KADOC het eigen fotografisch erfgoed. De tentoonstelling is gratis toegankelijk: elke werkdag van 9 tot 17 uur en op zaterdag van 9 tot 12.30 uur. Gesloten op 1, 2, 21, 22 en 23 mei en op 1 juni (naar een bericht van de organisatoren). Zie ook: <http://kadoc.kuleuven.be>.

VILVOORDE ALS STEK VAN “JEUGD CULTUUR EN WETENSCHAP”

JCW (Jeugd, Cultuur en Wetenschap) betreft jongeren van 8 tot 25 jaar bij culturele en wetenschappelijke activiteiten en stimuleert de interesse voor cultuur en wetenschap door hen een aangename vrijetijdsbesteding aan te reiken. Onder “cultuur” verstaat JCW zowel roerend, onroerend als immaterieel erfgoed. Wetenschap gaat in het bijzonder over de integratie van humane, exacte, medische en toegepaste wetenschappen. Adres: JCW, Vlaanderenstraat 101, 1800 Vilvoorde. Tel.: 02/252.58.08. Meer info : www.jcweb.be / info@jcweb.be. (Met dank aan B. DE CORTE)

PROVINCIE WEST-VLAANDEREN

ALVERINGEM: HET BROUWBULLETIN VAN DE SNOEK

Begin 2009 werd gestart met het digitaal “Brouwbuletin van het Mout- en Brouwhuis De Snoek”, met ondertitel “Het Museum-van-de-dorst-in-de-Groote-Oorlog”. Het is een realisatie van Westhoek Monumenten vzw & de Gilde van Sint-Arnold. Informatie : frank.becuwe@mino.be. Of contacteer Frank BECUWE, Clayhem Campagne, Wittepoortstraat 4 te 8600 Keiem.

OOSTENDE : MERCATOR EINDELIJK IN RESTAURATIE

Eindelijk is het in Oostende gelukt om het beroemde Belgische zeilschip vanuit het nauwe en ondiepe dok tegenover het station te verhuizen naar het Visserijdok (Baelstraat). De werf IDP heeft de Mercator ontmast en van de tuigage ontdaan, maar er blijven nog veel vragen in verband met de restauratie en het opnieuw zeevaardig maken van dit historisch vaartuig. (Bron : “Ruimschoots”, jg. 9, nr. 1, p. 3).

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

MUSEUM VAN GENEESKRACHTIGE PLANTEN EN FARMACIE

Brussel telt talrijke minder bekende en weinig bezochte musea. Een ervan is het "Musée des plantes médicinales et de la pharmacie". De ULB (Université Libre de Bruxelles) presenteert in het museum een vaste tentoonstelling (60 toonkassen!) over geneeskrachtige planten en toestellen om hieruit geneesmiddelen te bereiden. Men kan hier meer over lezen in een brochure over "pharmacognose", geschreven door VANHAELEN M. & VANHAELEN-FASTRE R., "Geïllustreerde samenvatting van de teksten voorgesteld in het Musée des plantes médicinales et de la pharmacie, ULB". Meer op academisch niveau is er het boek (van dezelfde auteurs) over de geschiedenis van de "groene pharmacie": "Plantes d'autrefois, médicaments d'aujourd'hui". Niet alleen studenten farmacie maar ook de geïnteresseerde leek kan hier veel bijleren over het onderzoek, de bereiding en acties van producten en stoffen, afkomstig uit de in- en uitheemse planten. Van aspirine tot jezuïetenpoeder, over heksenpoeders, anti-jichtproducten, laxantia, hartstimulerende producten, kortom voor elke kwaal is er een kruid gewassen.

Praktisch: Adres : ULB-Campus de la Plaine, inrit 2 of 4, gebouw BC, Triomflaan 205/4 te 1050 Elsene/Brussel. Telefoon: 02/650.52.79. Open van maandag tot vrijdag van 9 tot 18 uur, op zaterdag van 9 tot 13 uur. Meer informatie: www.ulb.ac.be/musees/msmp (met dank aan K. Hausstraete)

LA FONDERIE: GESCHIEDENIS VAN DE VROUWENARBEID

In de loop van februari verschijnt een nieuw Cahier (nr. 39) in de reeks "Les Cahiers de La Fonderie". De publicatie zal volledig handelen over vrouwenarbeid. Bestellingen door storting van 12 + 3 € port op nr. 068-1048190-35 van La Fonderie met vermelding "Cahier 39". Adres: Ransfortstraat 27, 1080 Brussel (St-Jans-Molenbeek). www.lafonderie.be.

BRUSSELS FILMMUSEUM IS NU CINEMATEK

Na 6 moeizame jaren van verbouwwerken is het vernieuwd museum klaar voor de strijd ! Daarmee heeft dit belangrijk instituut eindelijk weer een behuizing die past bij de zijn status als een van de belangrijkste filmmusea ter wereld. Grotendeels verantwoordelijk voor de metamorfose is Hilde Daem van "Robbrecht & Daem architecten". Wist u dat het Koninklijk Belgisch Filmarchief heden beschikt over een bibliotheek met 50.000 boeken en 4000 gespecialiseerde tijdschriften, een collectie van meer dan 25.000 filmaffiches, dat het museum beschikt over drie depots (in Elsene en Namen) waar meer dan 60.000 film zijn opgeslagen ? Goed. Belangrijk en verstandig lijkt me dat het publiek gezicht van het Koninklijk Filmarchief, nl. het Filmmuseum binnen de muren is

kunnen blijven van het Paleis voor Schone Kunsten (Baron Hortastraat), daar waar de instelling groot geworden is. Het resultaat van de verbouwwerken en de nieuwe presentatie hebben we nog niet zelf kunnen bekijken maar u krijgt uiteraard binnenkort een verslag van ons bezoek.

HULDE AAN DE EERSTE BELGISCHE VLEGENIER PIERRE DE CATERS IN HET MUSEUM VAN HET LEGER

foto www.bamfbamrs.be

Tot 3 mei 2009 loopt in het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis (Jubelpark, Brussel) een huldetentoonstelling "Pierre DE CATERS (1875-1944), eerste vliegenier van België". Pierre DE CATERS, aanvankelijk vooral geïnteresseerd in auto's, besloot zich vanaf 1908 volledig op de luchtvaart toe te leggen. Hij bestelde twee toestellen bij de broers Voisin en liet ze overbrengen naar zijn domein in 's Gravenwezel. Daar heeft hij een privaat vliegveld met loodsen en werkplaatsen ingericht. Hij maakte daar op 30 november 1908 de eerste gecontroleerde vlucht in België, een vlucht van circa 200 meter, zo'n vier à vijf meter boven de grond !

Met zijn "eerste Belgisch vliegbrevet" mag DE CATERS kort nadien zijn kunsten demonstreren in Istanboel, in Cairo en in India. Tijdens de Eerste Wereldoorlog is DE CATERS instructeur in de vliegschool van het Franse Etampes. Hij spendeerde bijna zijn volledig fortuin aan de ontwikkeling van de Belgische luchtvaart. Blikvanger op de tentoonstelling is een replica van DE CATERS' Voisin-tweedekker. Er is (dankzij het Belgisch Filmarchief) ook een film uit 1911 te zien met beelden van een Belgische etappe in het "Europese Circuit", één der eerste internationale luchtvaartwedstrijden. Voor meer informatie, zie ook: www.legermuseum.be. Tel: 02/737.78.11.

BRUSSEL IN BEELD

Op www.irismonument.be vind je een bijna complete inventaris van het bouwkundige erfgoed in Brussel. De site werd onlangs volledig vernieuwd en kreeg doorgedreven opzoekmogelijkheden, uitprintbare pdf-versies van elke fiche, enz. Een groot aantal beelden is rechtenvrij.

AMERIKAAN DROOMT VAN APPARTEMENTEN IN ATOMIUM

Het is geen grap: op de site van Belga (www.belga.be dd 30/01/2009) staat getiteld "Amerikaan droomt van appartementen in Atomium". Vooral is men geïnteresseerd in de bovenste bol. En het vastgoedkantoor "IdealHome" (slik) was naar verluidt zeer verwonderd van het njet vanwege vzw Atomium !

WALLONIË

KAALSLAG OP HENRICOT-SITE TE COURT-SAINT-ETIENNE (WAALS-BRABANT)

In nr.4 van de digitale nieuwsbrief van PIWB (zie www.patrimoineindustriel.be) lazen we de interessante bijdrage van Isabelle ISTASSE "Le Bêtatron des Usines Henricot en démolition". Het betreft een belangrijk gebouw van de oude staalfabriek en de constructiewerkhuizen HENRICOT, die reeds grotendeels werden gesloopt in de loop van vorige jaren. Het bedrijf HENRICOT bloeide op na de overname in 1885 door Emile HENRICOT van een ijzergieterij die sinds 1847 in de "Molen Fauconnier" bedrijvig was en naderhand overschakelde op de productie van smeedijzer en voorwerpen in gietstaal. In 1947 verliet de beroemde bathyscaaf van diepzeontdekker Auguste PICCARD de werkplaatsen HENRICOT. Tijdens de bloeiperiode na Wereldoorlog II strekte de fabriek zich uit over 26 ha en stelde ruim 2500 mensen tewerk. Na de fasegewijze sluiting van het bedrijf begonnen de sloopwerken. Wat heden overblijft is de in 1995 beschermde "Hall nr. 11" (uit 1907), de "Usine n° 2" (gemeentelijke eigendom) met voormalige "Foyer Populaire" (heden Centre Culturel van de provincie Waals-Brabant), de "Grands bureaux (heden herbestemd tot onderkomen voor de onderwijsinstelling CEFA) en het zgn. "Parc à Mitrailles" (1951), gerenoveerd door het Waalse Gewest en dienstig voor culturele manifestaties (www.parcamitrailles.be). De site is dus absoluut een bezoek waard en toont "de kaart van het haalbare" inzake behoud van industrieel erfgoed, waarvoor vele mensen en plaatselijke verenigingen jarenlang strijd geleverd hebben.

EEN MONUMENTAAL BOEK OVER HENEGOUWSE MOLENS

In maart 2009 verschijnt een veelbelovend molenboek: BAVAY Gérard, Patrimoine et histoire des moulins en Hainaut. Mons, (Hannonia) 2009. *Informatie over deze unieke moleninventaris:* (40 € + 7 € portkosten): www.hannonia.be
Bestellingen : laurent_honnore@hotmail.com.
Er loopt van 28/02 tot 14/03 een tentoonstelling hieromtrent in de hall van de "Archives de l'Etat", avenue des Bassins 66 te 7000 Mons (Bergen). Bezoekbaar van dinsdag tot vrijdag 8.30-16.30 u. Op zaterdag 8.30-12 u en 12.30-16 u.

Foto Y.Coutiez uit website (Moulbaix Moulin de la Marquize)

BEZOEK HET MIJNDORP EN ECOMUSEUM BOIS-DU-LUC

Het Ecomuseum van Bois-du-Luc vertelt u meer dan 300 jaar mijnbouwgeschiedenis in het unieke kader van de gerestaureerde en als museum ingerichte mijngebouwen van de "Puit St.-Emmanuel" omgeven door terrils en de legendarische carrés met woningen van mijnwerkers en hun families. Bezoek ook de oude schoolgebouwen, de kerk, het hospitaal (ingericht als plaatselijk archievencentrum), de muziekkiosk, de pas gerestaureerde feestzaal. Niet zomaar ijvert de directie van het Ecomuseum voor de opname van deze site, voor veel deskundigen het meest oorspronkelijk behouden mijnndorp van België, samen met een aantal mijnbouwsites, op de Werelderfgoedlijst van Unesco.

Praktisch : Adres : rue Sainte-Patrice 2 b, 7110 La Louvière.

Tel.: 064/28.20.00. Open: april-oktober op werkd.: 9-17 u, weekend 10-18 u.

Van november tot en met maart op werkdagen 9-17 uur.

Alle informatie : info@ecomuseeboisduluc.be / www.bois-du-luc.com.

WETENSCHAP VOOR JONGEREN IN DE BORINAGE

In het PASS (Parc d'Aventures Scientifiques), route de Mons 3 te 7080 Frameries, nabij Mons, worden wetenschap en technologie interactief. Als spelend leert men er over anatomie, scheikunde, geneeskunde en nog veel meer, in het schitterend decor van een oud mijngebouw. Alle informatie op www.pass.be.

HET CURTIUSMUSEUM HEROPENT TE LUIK

Op 6 maart 2009 gaan de deuren van het Curtiusmuseum (voortaan "Le Grand Curtius" !) opnieuw open na een langdurige periode van ingrijpende renovaties. Net zoals bij het Musée de la Vie Wallonne is op geen euro te veel gekeken. Onder het motto "7000 jaar kunst en geschiedenis" huisvest het vernieuwde en uitgebreide museum vanaf nu, naast haar verzamelingen archeologie, religieuze kunst en kunstnijverheden, ook de collecties van het vroegere glasmuseum (Musée du Verre) en wapenmuseum (Musée d'Armes).

foto uit website

Een goede reden om binnenkort nog eens naar de vurige stede af te zakken.

Adres : Quai de Maestricht 13, 4000 Liège. Tel. : 04/221.94.04.

Toegang: dinsdag-zondag 10 tot 18 uur.

Meer informatie op: www.grandcurtiusliege.be en www.liege.be/tourisme.

MAISON DE LA METALLURGIE ET DE L'INDUSTRIE TE LUIK

“Het huis van de Metallurgie en de Industrie van Luik”, meer dan een halve eeuw geleden opgestart als “Musée du Fer et du Charbon” is ondergebracht in een fabriek van witblik, opgericht in 1848 de gebroeders Dothée. In 1862 werd ze opgenomen door de “Société des Charbonnages et Hauts-Fourneaux de l'Espérance”, vanaf 1877 “S.A. Métallurgique d'Espérance Longdoz”. Het museum verjongt regelmatig haar opstellingen.

Heden bevat de vaste opstelling 10 zalen :

Zaal 1 handelt over de “Machine de Marly”, gebouwd door ingenieur Renkin SUALEM om water op te pompen vanaf Marly tot de fonteinen in het kasteelpark van Versailles. Dezelfde ingenieur bouwde een gelijkaardige pompinstallatie langs de Hoyoux voor de waterbevoorrading van het kasteel van Modave.

Zaal 2 presenteert diverse schaalmodellen van stoommachines maar het pronkstuk hier is de grote verticale (balans-)stoommachine van Ambresin (1845).

Zaal 3 handelt over aardolie en gas. We ontdekken oude gasmotoren, o.m. één van van Etienne LENOIR uit Virton, naast oude dieselmotoren.

Zaal 4 gaat over de geschiedenis en toont het erfgoed van de elektriciteit, o.m. een dynamo van Zénobe GRAMME uit 1871, maar ook documenten die getuigen van de faam van het Instituut Montéfiore (dat circa 1900 binnen de Universiteit Luik reeds bevolkt was door studenten met tientallen nationaliteiten).

Zaal 5 en 6 handelen over John COCKERILL (1790-1840), zinnebeeldige figuur van de industriële revolutie in Wallonië. Men verneemt er hoe de metallurgie zich ontwikkelde tot de moderne 20ste eeuwse staalnijverheid.

Zaal 7 informeert over non-ferrometalen en zink, dit laatste werd geproduceerd door de befaamde fabrieken van La Vieille Montagne o.l.v. van Daniel DONY, o.m. te Kelmis (La Calamine).

In de volgende zalen, het hart van het oud (industriële) gebouw, ontdekt met de reconstructie van een acht meter hoge hoogoven (1693) uit Gonrioux (nabij Couvin), een oude smederij met walsen, blaasbalgen en vooral de

unieke “maka” of hydraulische blaasbalg, een Ardeens exemplaar van omstreeks 1700. Op de zolderverdieping van de oudbouw is de afdeling “De kunst doet de industrie spreken”. We werden bekoord door het fotoalbum van Saint-Paul de Sinçay met portretten van fabriekskinderen, de panorama's van fabrieken door Auguste DONNAY, François BONHOMME, Léon CLAESSENS en Pierre PAULUS. Een topwerk, in bruikleen van het Museum voor Schone Kunsten uit Charleroi is “Au Borinage” van schilder Marius CARION. De laatste zaal, zaal 10, handelt over de geschiedenis van de informatica. Tot de pronkstukken behoren een tabelleermachine van Hermann HOLLERITH (1890) gebruikt voor de Amerikaanse volkstelling, een gedeelte van de EDSAC (1949), transistors en microprocessors.

Praktisch: Adres : Boulevard Poincaré 17, 4020 Liège. Tel.: 04/342.65.63. Open: maandag-vrijdag van 9 tot 17 uur. Bovendien ook op zaterdag en zondag vanaf 1 april tot 31 oktober, telkens van 14 tot 18 uur.

Meer informatie: www.mmil.be/

KELMIS (La Calamine)

TENTOONSTELLING DIE BAHNLINIE 39B - Calamine – Moresnet

Gölthalmuseum Maxstrasse 9
4720 Kelmis (La Calamine).
Tentoonstelling “Die Bahnlinie
39B - Calamine – Moresne”
wordt verlengd tot 31/3/ 2009:
Open: dinsdag, woensdag en
vrijdag van 8 tot 12u,
woensdag van 14 tot 16.30u,
zat. en zon.. van 14 tot 18u.
Toegangspreis: 2 €

Bereikbaar met trein IRq Luik-Guillemins - Aachen Hbf, halte Hergenratt, bussen TEC 396 Eupen - Vaals en 710 La Calamine - Welkenraedt en Bus ASEAG 24 Aachen Bushof - Kelmis. www.kelmis.be

Kelmis is gelegen op het vroegere vierlandenpunt België, Nederland, Duitsland en het "Territoire Neutre de Moresnet (1815 - 1919)". Het korte doodlopende lijntje 39B - Moresnet - La Calamine (2,55 km) verbond de plaatselijke mijn met de verwerkende fabriek in Duitsland. In de tentoonstelling wordt de geschiedenis van de mijn, de spoorlijnen, de streek (inclusief de typische flora) en de relictten van de "Vieille Montagne" (directie- en arbeiderswoningen) aan de hand van een uitgebreide documentatie belicht. (Karel Hastraete)

CONSERVATION, ETUDE ET RESTAURATION DU PATRIMOINE SCIENTIFIQUE, TECHNIQUE ET INDUSTRIEL **Een studiedag van de Waalse museumvereniging en MMIL (Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège) 12/2/2009**

Pascal LEFEBVRE (directeur MMIL) was er in geslaagd een reeks interessante sprekers bij elkaar te krijgen. Uiteraard mocht Robert HALLEUX niet ontbreken. De gekende autoriteit op het vlak van de geschiedenis van wetenschappen en techniek had het over de meestal weinig kritische omgang met afbeeldingen en gedrukte bronnen in de techniekgeschiedenis. De spreker schrok er niet voor terug om zelfs de befaamde Encyclopédie van haar voetstuk te halen, in zijn ogen niets minder dan een plagiaat van veel minder bekende bronnen. Bij deze zeer kritische voordracht sloot ook de presentatie van erudiet Johan DAVID aan, die aantoonde dat veel handwerktuigen onkritisch en vaak onjuist worden beschreven. Een oplossing voor deze problematiek is de gestage ontwikkeling van een grote, nauwkeurig samengestelde databank, zoals het MOT met de jaren heeft opgebouwd (www.mot.be).

Een groot gedeelte van de studiedag ging naar materiaaltechnieken: zo waren er sprekers over restauratietechnieken voor glas en keramiek (Anne PLUYMAEKERS, Isabelle PIROTTE), maar ook dateringen van hout (Patrick HOFFSUMMER) of ijzer (Bernard WODON) werden niet vergeten.

Interessant was ook de know-how die vanuit Frankrijk werd aangebracht: Jacques LEBRETON uit Angers sprak over de restauratie van wetenschappelijke instrumenten, Catherine CUENCA van het CNAM (Conservatoire National des Arts et des Métiers) sprak over de problematiek van het naoorlogs wetenschappelijk materiaal en de nodige samenwerkingsverbanden om dit te behouden.

Industriële musea en machines kwamen goed aan bod. Philippe TOMSIN van het Centre d'Histoire des Sciences et des Techniques (ULG) hield een letterlijk kleurrijke voordracht over het restaureren van rollend materiaal en vooral hoe het in de verf werd gezet. Françoise GOHY van Musées et Société en Wallonie zette uiteen hoe men in Wallonië tracht niet alleen de musea maar alle spelers op het veld van industrieel erfgoed in één structuur onder te brengen. Een voorbeeld dat zeker in Vlaanderen navolging verdient.

Ook het immaterieel erfgoed werd niet vergeten. André GOB (Service de Muséologie, ULG) legde uit hoe men deze nieuwe richting kan gebruiken voor het herinterpreteren of aanvullen van museale collecties. Wij verzamelen objecten, gebouwen, archieven... en toch blijkt een heel gedeelte van het "savoir-faire" niet gedocumenteerd. Een vraag die te weinig wordt gesteld. Zo kon men in de tentoonstelling zien hoe Luikse staalarbeiders van vader op zoon een know-how hebben doorgegeven, dat nog nergens beschreven staat. Het waren dus stuk voor stuk stevige voordrachten, die overigens op eloquente en vaak humoristische wijze aan elkaar werden gelijmd door

Patrick LEFEBVRE. Opvallend is hoe te Luik de samenwerking tussen universiteit en musea zeer eng is. De universiteit heeft een stevige reputatie op het vlak van archeologie, en deze wetenschap heeft naadloos aansluiting gevonden bij het industrieel erfgoed. In Vlaanderen is dit veel minder het geval. De sterke invloed van academia nam niet weg dat er ook gewone vrijwilligers in de zaal aanwezig waren.

Het is toch wel zeer verrijkend te vernemen wat er aan de andere kant de taalgrens gebeurt. Het wordt tijd om de banden wat aan te trekken, dat beseft zelfs de slimste mens ter wereld. (BDC)

HET EINDE VAN DE ROYAL BOCH IN LA LOUVIÈRE **Laatste porseleinproducent van België failliet (20/2/2009)**

Iedereen kent het blauw gebloemde vaatwerk dat menige Vlaamse keukenkast siert. Het bedrijf uit La Louvière was overigens hofleverancier. De porseleinindustrie verliest daarmee opnieuw een icoon. Onlangs gingen ook al het Britse Royal Worcester & Spode en het Ierse kristal- en porseleinhuis Waterford Wedgwood, bekend van het vaatwerk met de gouden randjes, failliet. De sector kan niet meer concurreren tegen goedkoop servies, vooral uit China. De laatste jaren zag men het dan ook aankomen.

Royal Boch is bijna zo oud als België. Als porseleinfabrikant heeft het bedrijf een geschiedenis die teruggaat tot in 1841. De familie Boch vestigde zich toen in La Louvière en hun fabriek voor faïence werd al vlog uitgebreid met een afdeling voor fijn aardewerk. De samenwerking met kunstenaars en ontwerpers leidde in de loop der jaren tot een grote faam voor het bedrijf, dat in 1996 zelfs de titel van hofleverancier kreeg. Met het faillissement verliezen een vijftigtal werknemers hun baan. Een typisch slachtoffer van de huidige crisis, zou men zeggen.

Nochtans. Opvallend is hoe de Waalse Regering ditmaal alle moeite doet om het historisch patrimonium te redden. Al op 19 december 2008 had men de "Fours bouteilles" en hun omgeving op de site van Boch laten beschermen. Ook lanceerde men de idee om een "Centre de la Faïence" uit te bouwen.

De burgemeester van La Louvière, Jacques Gobert (PS), wil niet alleen nieuwe jobs vinden voor de ontslagen arbeiders maar verzet zich ook tegen een klassieke tabula rasa van de site: "*La Louvière a trouvé ses racines autour de Boch. Avec elle, nous perdrons un peu de nous-mêmes, de nos valeurs, de notre histoire, de notre âme. La Manufacture n'est plus la propriété d'une entreprise, elle fait partie d'un patrimoine collectif*".

De nieuwe generatie politici in Wallonië heeft duidelijk begrepen dat industrieel erfgoed waarde heeft en vooral een potentieel betekent voor de toekomst. Zal Royal Boch - La Louvière een testcase worden van dit nieuwe denken? –

BDC (bron: Belga, LLB, NB)

INTERNATIONAAL NIEUWS

(algemeen en alfabetisch per land)

Zie voor een ruim aanbod aan internationaal nieuws ook de website van TICCIH op www.mnactec.com/ticcih/news.htm. Zie ook www.erih.net, de website van ERIH-Europese Route voor het Industrieel Erfgoed.

ARGENTINIË

Van 4 tot 7 november 2009 gaat te Cordoba (Argentinië) het Tweede Internationaal Colloquium over het Industrieel Erfgoed van de Agro-industrie (II° Encuentro de Patrimonio Industrial Agroalimentario). TICCIH-Argentinië en het College van Burgerlijke Ingenieurs van de Provincie Cordoba (Arg.) zijn de organisatoren. Voordracht-voorstellen kan men richten aan comunicaciones@civiles.org.ar / contact : amarillalaura@hotmail.com.

DENEMARKE

CONGRES “INCREDIBLE INDUSTRY”

“Incredible Industry, Preserving the Evidence of Industrial Society” is de welluidende titel van het congres in 2009, georganiseerd door de Deense tak van “The Nordic Association of Curators”. Alle informatie op: www.kongres09.nkf.dk / E-mail : kongres09@nkf-dk.dk.

DUITSLAND

XIV^{de} TICCIH-CONGRES : 30 aug. - 5 sep. 2009 IN FREIBERG

Op www.ticcih2009.de vindt men alle informatie over het volgend plenair congres van TICCIH (The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage). Het heeft plaats in de Saksische mijnstad Freiberg van 30/8 tot en met 5/09/2009 en het congres heeft als hoofdthema “UINDUSTRIEEL ERFGOED, ECOLOGIE & ECONOMIE”. Deadline voor “papers”, “posters”, “sectie-presentaties” e.d. is 30 november 2008. Email : info@ticcih2009.de of nog : helmuth.albrecht@iwtg.tu-freiberg.de. Opgelet: dit laatste is het persoonlijk emailadres van de Prof. Dr. Albrecht, voorzitter van het XIV^{de} ICCIH). FAX : 03731/39.28.32. Er worden zeer interessante post-congres tours voorzien in Saksen (3 à 4 dagen) en in het nabijgelegen Polen (4 dagen) en ook nog in Tsjechië (4dagen)! Zeer warm aanbevolen !

FINLAND

GROOTS COLLOQUIUM

INDUSTRIEEL EN TECHNOLOGISCH ERFGOED IN 2010

In de Finse industriestad Tampere (waar één van de meest merkwaardige musea staat inzake industrieel erfgoed) vindt in 2010 een colloquium plaats, waardij TICCIH en ICOTEH de handen in elkaar slaan. Locatie ervan is het Museumcentrum Vapriikki. Zie: www.tampere.fi/vapriikki/index/html
Informatie: Helmut.Albrecht@iwtg.tu-freiberg.de

FRANKRIJK

EEN TENTOONSTELLING OVER BRUGGEN TE ROUBAIX

«L'art du vide : les ponts du génie français en métropole et dans le monde» is de titel van een expositie in «Archives Nationales du monde du travail» te Roubaix. Te bezoeken van maandag tot vrijdag van 13 tot 18 uur alsook de eerste zaterdag van de maand (zelfde uren). Meer informatie : www.archivesnationales.culture.gouv.fr/camt

UNIVERSEUM komt samen op 11 tot 13 juni in TOULOUSE

Kent u het UNIVERSEUM, het “European Academic Heritage Network”? Deze dynamische vereniging, opgericht in 2000 wil, in de ruime betekenis van het woord, het academisch erfgoed van Europese universiteiten valoriseren. Het gaat over technische collecties, universiteitsmusea, universitaire archieven, botanische tuinen, astronomische observatoria, en nog veel meer. Zie ook <http://universeum.it/> Universeum komt samen in Toulouse komende september (zie vermelde website). U zal daar ongetwijfeld talrijke actoren ontmoeten, actief inzake studie, behoud en herwaardering van het academisch erfgoed in Europa.

EEN WEBSITE OVER DE FAMILISTERE TE GUISE

Nu de fabrieksgebouwen van de voormalige kachelfabriek Godin te Schaarbeek (Werkhuizenkaai) bedreigd zijn, is het goed zich te documenteren over de hoofdvestiging van Godin, te Guise in Frankrijk. Daar wordt, in tegenstelling tot Brussel, veel geïnvesteerd in de restauratie, het bewoonbaar maken en de toeristische ontsluiting van deze site. Surf dus naar <http://www.familistere.com> en kijk uw ogen uit op deze wonderbaarlijke informatiebron.

GROOT-BRITTANNIË

MARCONI-COLLECTIE WORDT OPGENOMEN IN OXFORDSE INSTELLINGEN

We berichtten in één van vorige Nieuwsbrieven over een bedreigde Marconi-verzameling (van de "Marconi Corporation"). Deze is heden gered. De archiefstukken worden opgenomen in de befaamde Bodleian-bibliotheek en archieven en de objecten komen terecht in het Oxford University Museum for the History of Science. Eerst werd de Marconi-collectie nauwgezet geïnventariseerd onder de auspiciën van de Wireless Preservation Society. Zie ook: www.bodley.ox.ac.uk/dept/scwmss/wmss/online/modern/marconi/marconi.html

HONGARIJE

"ICHS 2009"

Van 26 tot 31 juli 2009 gaat in Budapest een belangrijk congres door, "XXIIIth International Congress of History of Science and Technology". Thema is: "Ideas & Instruments in social Context". Meer informatie over het "ICHS 2009" op volgende website: <http://www.conferences.hu/ichs09/FirstCircular.htm/> E-mailadres: ichs09@conference.hu

NEDERLAND

EEN DATABASE MET GOOD PRACTICES i.v.m. DIVERSITEIT: HET DIVERSITEITSLAB

Erfgoed Nederland heeft op 1 oktober 2008 het DiversiteitsLab met good practices gelanceerd. Deze database is het erfgoedbrede uitwisselingsplatform voor projecten (tentoonstellingen, publicaties, programma's, samenwerkingsverbanden, cursussen, etc.) op het gebied van erfgoed en diversiteit. In de database zijn nu meer dan honderd actuele voorbeeldprojecten opgenomen. Erfgoed Nederland nodigt de culturele (erfgoed)sector uit om good - en 'bad' - practices aan de database toe te voegen en zodoende de opgedane kennis en ervaring met anderen te delen. (BDC) ga naar het DiversiteitsLab: www.erfgoednederland.nl/programmaliijnen/erfgoed-en-culturele-diversiteit/good-practices

AMSTERDAM: EEN SUCCESRIJK CONGRES OVER BEHOUD VAN COMPUTERS

"Erfgoed Nederland" buigt zich regelmatig over computerbehoud. Terloops: de eerste Nederlandse computer was de ARRA, ontwikkeld bij de Amsterdamse Universiteit. Deze ARRA kwam gereed in 1952 maar bleek onbruikbaar. Pas de ARRA 2 was echt operatief. Erfgoed Nederland hield over de problematiek van het behoud van computer en digitaal erfgoed op 11 februari 2009 een congres in de Reinwardt-Academie te Amsterdam. Co-organisator was SCEN (Stichting Computer Erfgoed Nederland). Voor meer informatie, zie <http://www.computable.nl>.

BEEKBERGEN: DE VELUWSCHE STOOMTREINMAATSCHAPPIJ

In vorige Nieuwsbrief sloop een erratum en werd de Veluwsche Stoomtrein Maatschappij aangegeven als "Venlosche Stoomtrein Maatschappij". Dank aan de heer Ger Thönissen uit Heusden-Zolder om ons op deze ongerijmdheid te wijzen! Nogmaals de correcte referenties: "Veluwsche Stoomtrein Maatschappij". Contactadres: Dorpstraat 140, 7361 AZ Beekbergen. Tel.: 0031/55.506.19.89. E-mail: info@stoomtrein.org. Website: www.stoomtrein.org.

BOEi, HET HERBESTEMMEN VAN INDUSTRIEEL ERFGOED

"BOEi" staat voor Nationale Maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van industrieel erfgoed. Het is een particuliere (non-profit) organisatie, die zich bezighoudt met herbestemmen, werkt met vijf vaste medewerkers & freelance met projectmanagers, waaronder bouw- en restauratiedeskundigen. "BOEi" werd opgericht in overleg met de Rijksdienst voor Architectuur, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). Doelstelling is het bundelen van expertise en financiële middelen om daarmee herbestemmingen van industriële monumenten mogelijk te maken. BOEi is onder één dak gehuisvest met Stichting Nationaal Restauratiefonds, het Nationaal Groenfonds en de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn). Samen vormen deze organisaties het "Bouwfonds Fondsenbeheer B.V." Zie ook: <http://boei.nl/paginas/view/6>. Postadres van BOEi = Postbus 15, 3870 DE Hoevelaken (Nederland). Bezoekadres: Westerdorpstraat 68, 3871 AZ Hoevelaken (Nederland). Tel.: 0031/(0)33-25.39.535 / info@BOEi.nl

BUDEL: GEHEIME BERICHTEN, EEN EXPOSITIE BIJ MUSEUM JAN CORVER

In oktober 2008 opende in het Museum Jan Corver, een centrum en museum rond radio - zendamateurisme in Nederland, een bijzondere tentoonstelling "Geheime Berichten", met unieke zendapparatuur uit de periode van de

Tweede Wereldoorlog, uit de Koude Oorlog en ook uit de meer recente geschiedenis: er was van alles te zien, van een stoorzender en codeermachines tot spionage - zendontvangers, verborgen radiozenders en opsporingsapparatuur. Het museum (Adres : Broekkant 1 te 6021 CR Budel (Noord-Brabant), Nederland) heeft ook een permanente opstelling, die in principe op zaterdagen geopend is, voor meer informatie en routebeschrijving, info: www.jancorver.org, www.veron.nl en www.vrza.nl

EINDHOVEN: PHILIPSMUSEUM OP ANDERE LOCATIE

De heer Jean LORTEIJE, museumconservator, lichtte ons in –met onze dank hiervoor- over het nieuwe adres van het Philips Museum Eindhoven, heden bekend onder de naam “PHILIPS HISTORISCHE PRODUCTEN”.

Adres : Looijenbeemd 24, 5652 BH Eindhoven.

Tel.: 0031/(0)40-25.133.55. Email: 5652bh14@hetnet.nl

Alle informatie op website www.philipsmuseum eindhoven.nl

LEIDEN: DE TELESCOOP IN ALLE STATEN (ter herinnering!)

In het Museum Boerhaave te Leiden loopt nog tot 19 april 2009 een belangrijke expositie “De telescoop”. Het toestel werd 400 jaar geleden uitgevonden. In 1608 ontwierp de Zeeuwse brillenmaker LIPPERHEY een verrekijker. Deze bracht Prins Maurits van Oranje in vervoering. Met een aanbevelingsbrief van de Heren van Zeeland vroeg de uitvinder voor zijn vinding een patent aan bij de Staten Generaal. Voor meer informatie: www.museumboerhaave.nl (klik op de rubriek “pers/contact”).

Foto uit website
Spiegeltelescopen van George Hearne uit 1737

LEIDEN: BIJENKOMST RHEINISCHE KREIS FÜR MEDIZINGESCHICHTE

Op zat. 9 mei 2009 wordt de jaarlijkse bijeenkomst gehouden van de Rheinische Kreis für Medizin Geschichte in de Grote Geheerzaal Universiteitsbibliotheek Leiden.

info en aanmelding: Prof. dr.H. Beukers, h.beukers@hum.leidenuniv.nl of Prof.dr. A.Karenberg, Instmedhist@Uni-Koeln.de

NOORD-BRABANT: HOLLANDSE BRIE ?

BRIE is een letterwoord en staat voor Brabants Industrieel Erfgoed. Voorzitter is F.J.M.J. SMITS VAN WAESBERGHE (SIWE-lid), Daltonstraat 4, 4904 KH Oosterhout. Tel.: 0031/162.69.39.45 Mobiel: 0031.648.743857.

ROOSENDAAL: GEMEENTE PLEIT VOOR BEHOUD INDUSTRIEEL COMPLEX

Het huidige WENNEKER distilleerderijgebouw (Badhuisstraat te Roosendaal), opgericht in 1947 naar ontwerp van Hurks & Sturm, behoorde vroeger toe aan de sigarenfabriek KaVeeWee. De gemeentelijke overheid wil het complex behouden als schoolvoorbeeld van het Roosendaalse industrieel erfgoed, in het kader van de gebiedsvisie “Poort van West”. De distilleerderij WENNEKER verhuisde eind 2007 naar Tilburg. Heden staat het industrieel gebouw in kwestie leeg en wordt naar huurders gezocht. (Met dank aan K. H.)

TILBURG: BEZOEK HET VERNIEUWDE TEXTIELMUSEUM

Het textielmuseum is een creatief museum in bedrijf in een oude textielfabriek. Vakmensen zijn dagelijks aan het werk in het experimentele TextielLab, met vormgevers en studenten. Dit leidt tot de creatie van verrassende designproducten en kunstwerken in textiel. In “De Wollendekenfabriek 1900-1940” is met werkende machines te zien hoe er vroeger dekens werden geproduceerd: een expositie over “duivelen”, kaarden, spinnen, spoelen, weven, verven en vollen, over nopsters en stopsters... “Hete harten, koele koppen” verhaalt hoe mensen het werken in de textielindustrie ervaren hebben, een mooie toepassing van mondelinge geschiedenis die de boeiende sociale geschiedenis van Tilburg illustreert. Ook de reconstructie van een werkende damastweverij en artisanale damastwasserij behoort tot de hoogtepunten van het museum.

Praktisch : Adres: Goirkestraat 96, Tilburg, tel.: 0031/13. 53.674.75. Toegang dinsdag t/m vrijdag 10-17 uur, op zaterdag en zondag 12-17 uur. Alle informatie: www.textielmuseum.nl.

UTRECHT : MEDISCH-HISTORISCHE MARKTDAG

De Stichting Historia Medicinae wil een platform bieden aan allen die zich – professioneel of als “liefhebber” – bezighouden met de medische geschiedenis.

Vrijdag 8 mei 2009 Universiteitsbibliotheek Heidelberglaan 3 Utrecht. Aanmelden: f.g.huisman-3@umcutrecht.nl kosten: 3 €.

TILBURG : HET SCYPTION MUSEUM

Combineer uw bezoek aan het Nederlands Textielmuseum met een bezoek aan het veel minder bekende maar even interessant “**Scryption – museum voor schriftelijke communicatie**” met vaste opstelling “**Van spijkerschrift tot sms**”.

Adres : Spoorlaan 432 a, Tilburg (niet ver van het NS-station).

Tel.: 0031/13 58.00.821

Open: dinsdag tot vrijdag 10 – 17 uur,
zaterdag en zondag 13 – 17 uur.

Alle informatie: www.scryption.nl.

Foto uit website
Typemachine Mignon

UTRECHT : MEDISCH HISTORISCHE MARKTDAG

De Stichting Historia Medicinae organiseert op vrijdag 8 mei te Utrecht een uitwisselingsdag. Plaats : Universiteitsbibliotheek, de Uithof, Utrecht. Informatie : prof. P. HUISMAN, F.Huisman@HISTORY.unimaas.nl.

SERVIË

Van 7 tot 13 september 2009 heeft in Belgrado (Servië) een groot congres plaats van CIMUSET, de werkgroep die binnen ICOM bezig is met technische en industriële musea. Het nogal vaag gehouden thema van dit 37ste CIMUSET-Congres is “Dream your museum”. De organisatie berust bij ICOM en het Museum van Wetenschap en Technologie van Belgrado. Alle informatie op www.muzejnt.rs en cimuset@muzejnt.rs.

SPANJE

Van 30 maart tot 3 april organiseert de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie (VVIA) voor zijn leden een **vijfdaagse studiereis naar Catalonië** (Barcelona en omgeving), in het kader van de viering van 20 jaar verbreding tussen de Vlaamse en Catalaanse verenigingen voor industriële archeologie. Zie website www.vvia.be

UITVINDINGEN EN UITVINDERS

EEN TRILOGIE OVER TECHNIEK DOOR RICHARD SENNETT

De wereldvermaarde socioloog Richard SENNETT stelt in “De Ambachtsman. De mens als maker” (uitgeverij Meulenhoff), het eerste deel van de trilogie “techniek in de culturele context”, dat de vakman het niet heeft moeten afleggen tegen de superioriteit van de machine. Wel heeft de vakman het moeten afleggen tegen het idealistisch denken dat zijn op ervaring en handvaardigheid steunende werk afdeed als minderwaardig in vergelijking met het immer glanzende, gelijke, en ook steriele fabrieksproduct.mens. Volgens SENNETT zijn wetenschap en techniek niet onze vijanden, waaraan we onderworpen zijn. Wetenschap en techniek kunnen juist een emancipatorische werking hebben, als wij maar niet vergeten dat omgaan met materiaal geen hersenloos gebeuren is. Of zoals KANT het al schreef: “De hand is het venster op het verstand”. De ambachten ontstonden uit de kloosters, geleid door een abt. De sprong naar het atelier in de renaissance, geleid door een bekend kunstenaar is relatief klein. Alleen de meester kende al de finesses van het metier. In de industriële periode veranderen de zaken grondig: in de werkplaats van James WATT werken technici, die bijna allemaal evenveel weten over de bouw van een stoommachine. SENNETT vindt dit geen negatieve evolutie.

Verder in zijn boek onderscheidt SENNETT twee soorten apparaten die ons een beeld geven van onszelf, “replicants” en “robots”. De ene beoordeelt SENNETT positief: ze bootsen mensen (of menselijke onderdelen) na, zoals een pacemaker het hart vervangt. Robots daarentegen zijn mechanische kopieën van de mens, die de mens verknechten of vervangen. Volgens SENNETT zijn ambachtlui goed bezig: “zij gaan met materiaal aan de slag, bewerken het tot iets nieuws en laten daarbij hun persoonlijkheid meespelen. Door goed werk te leveren kunnen de mensen zichzelf besturen en zo goede burgers worden” eindigt SENNETT hoopvol. (Vrij naar een bijdrage van Marnix Verplancke in De Morgen van 14 januari 2009, p. 38).

DE LOPENDE BAND : 95 JAAR OUD

Op 14 januari 1914 zou voor het eerst het lopende bandsysteem gebruikt geweest zijn in een Amerikaanse fabriek, meer bepaald in een Ford automobielenfabriek De toepassing zorgde vrij snel voor een grondige omwenteling van industriële productieprocessen. Weldra werden het lopende bandsysteem geheld in diverse media, zoals in de legendarische film “Modern Times” van Charlie Chaplin.

EEN MOOIE CD-ROM OVER DE BELGISCHE UITVINDER ZENOBE GRAMME

“De uitvinding van Zénobe Gramme” is de titel van een fraaie CD-Rom, uitgebracht door Electrabel. We schaften (voor 5€) een exemplaar aan in de shop van de “Maison de la Métallurgie” te Luik. De CD Rom (uit 1998) is gerealiseerd door VIA vzw, gehuisvest in de Universitaire Campus van Diepenbeek (via@khnl.be, tel.: 011/30.04.70). De CD Rom bevat informatie over het leven van Gramme, de beschrijving van de dynamo (veldmagneet, anker, collector), informatie over de werkingsprincipes, ontwikkeling en economisch-maatschappelijke impact van de dynamo, uitgevonden door Gramme.

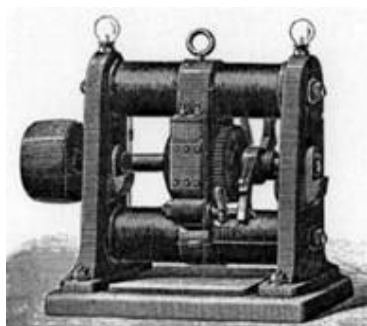

Foto uit chem.ch.huji.ac.il/history/gramme.html

BEGINT DE POLAROID AAN EEN TWEEDE LEVEN ?

In de vorige nieuwsbrief schreven wij dat Polaroid verdwijnt.

In het Nieuwsblad van 7-2-2009 staat vermeld dat een Nederlandse groep de Polaroid terug in productie wil brengen

150 JARIGE MÄRKLIN-TREIN ONTSPOORD ?

Het 150-jaar oude Duitse bedrijf Märklin, fabrikant van modeltreintjes, heeft enkele weken geleden het faillissement aangevraagd.

Märklin heeft de naam van de betrouwbare “Mercedes” van de modeltreintjes te zijn en het nieuws van de faillissementaanvraag sloeg dan ook in als een bom in de wereld van de modelbouwers. Het lijkt ons dan ook weinig waarschijnlijk dat men een dergelijk monument van techniek definitief zou laten verdwijnen.

ONDER DE LEESLAMP

BIBLIOGRAFIE INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED IN BELGIË, BEGIN 2009: EEN SELECTIE

Een selectie van bijdragen (boeken en tijdschriftartikels) over industrieel en wetenschappelijk erfgoed in België. Ook een beperkt aantal werken uit het buitenland, die voor Vlaanderen / Brussel / België interessant kunnen zijn, worden opgenomen. De meeste bijdragen zijn recent, maar er worden ook een aantal oudere, nog niet eerder vermelde titels opgenomen. De eventuele commentaren bij de referenties staan in cursief. We verwijzen ook nog eens naar de 15 afleveringen van onze bibliografie “Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed 1991-2006”, gepubliceerd in TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur), ondertussen uitgebreid met een 16de en 17de aflevering in TIC en digitaal ontsloten via website www.viat.be. Suggesties voor verdere aanvullingen op deze rubriek zijn uiteraard steeds welkom. U kan uw suggesties kwijt via E-mail. Stuur uw informatie door via paiviaene@hotmail.com.

BAUDET Jean C., Histoire des sciences et de l'industrie en Belgique. Brussel, (Editions Jourdan) 2007.

BAVAY Gérard (dir.), Patrimoine et histoire des moulins en Hainaut. Hainin, (Hannonia, Centre d'Information et de contact des cercles d'histoire, d'archéologie et de folklore du Hainaut) 2009. *Informatie over deze unieke moleninventaris:* www.hannonia.be

BEARDA Twan, SERGEYS Jacques, TEUGELS Jef (ed.), Campanae Lovanienses. Het klokkenpatrimonium van Groot-Leuven, (Peeters) 2008.

BILTEREYST D., VANDE WINKEL R., Bewegend geheugen, een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen. Gent, (Academia Press) 2004.

BONTE Jacques, Patrons textile à Roubaix-Tourcoing 1900-2000. Lille, (La Voix du Nord) 2002. *Zie ook Boekbesprekingen*

BONTE Jacques, L'épopée textile de Roubaix-Tourcoing. Les patrimoines. Lille, (Ed. La Voix du Nord) 2005. ISBN 2-84393-080-4.

BOOM Auk, Carelsmotor. In : Ruimschoots, jg. 9, 2009, nr. 1, p. 11-14.

BURGERS Wito, Het spoor van de industriële revolutie in een Hollandse stad. Een wandeling langs 20 monumenten van bedrijf en techniek in Leiden. Leiden, (Primavera Pers / STIEL) 1998. ISBN 90.74310.51.6

CHARLES Leen (red.), Weten, wist, geweten. Digitaal archiveren. Gent, (Gent Cultuurstad) 2006. <http://www.gentcultuurstad.be>

COOLS Jan, Uit het metaalverleden van Herentals. IJzergieterij en Smederij Van Aerschot. Herentals, (Herentalse Geschiedkundige Kring) 2001. <Te bestellen voor 3 euro, inclusief supplement uit 2006 op het Stadsarchief, 016/21.28.00 of via www.hgk.be (documentatie)>.

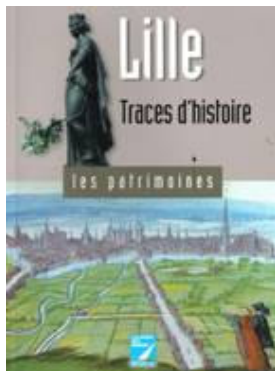
DE GROOTE Sabine e.a., Lingerie zo zacht als zij. Deel 2 : Tekstboek Gent, (VIAT vzw) 2008. ISBN: 978-90-808-8530-1. (Dit is het tweede deel van de gelijknamige publicatie, waarvan deel één "Catalogus" de items beschrijft, gepresenteerd op de MIAT-tentoonstelling "Lingerie, zo zacht als zij").

DENEWET Lieven, De verrijzenis van vier West-Vlaamse molens. In: Molenecho's, jg. 36 (2008) nr. 4, p. 178-182. www.molenechos.org.

D'HAMERS Katrijn, VAN GENECHTEN Hildegarde, GUEDENS Birgit, Haas of schildpad? Werken aan interculturaliteit in je (erfgoed)organisatie. Brussel, (FARO) 2008.

DUBRAY C., CORNILLE R., MANFROID S., VALENTINO M., Le Mundaneum. Les archives de la connaissance. Brussel, (Les Impressions Nouvelles) 2008.

Jean - Marie DUHAMEL. Lille Traces d'histoire
51p., talrijke illustraties in z/w en kleur
Les Patrimoines La voix du Nord Editions 2004 7 €
ISBN 2 - 84393 - 079 - 0, zie foto kaft →

DUPONT Christine, La cheminée de la chocolaterie. In: Les nouvelles de La Fonderie, nr. 31 (december 2008), p. 2-3.

Erfgoeddepot SIWE gered. In : Het Nieuwsblad Editie Vlaams-Brabant, 27/12/2008.

GOUBLOMME Alain (red.), Molenland Vlaanderen. (2 delen) Horebeke (De auteur) 2008 . Zie ook Boekbesprekingen

JOOS Edwin, Eugeen Van Mieghem 1875-1930. Schoten, (Uitgeverij BAI) 2008. ISBN 9789085864721. Zie ook Boekbesprekingen

KENSE Frans, Herinneringen aan een glorie tijd. Tiburg Wolstad. Tilburg, (Adr. Heinen Uitgevers) s.d. <Aantrekkelijke inventaris van voormalige Tilburgse textiel fabrieken met zowel aandacht voor bedrijfsgeschiedenis als voor industrieel erfgoed>.

LEINFELDER Hans, Erfgoed en ruimtelijke ordening...de aanval als beste verdediging. In : VCM-Contact, jg. 15, 2008, nr. 58, p. 7-10.

S.n., De Leuvense historici betiteld. Titels van licentiaatsverhandelingen en doctoraten geschiedenis. Leuven, (Vereniging Historici Lovaniensis) 2008. <Handig overzicht van 3748 titels van verhandelingen, voorgelegd aan de Leuvense Universiteit tussen 1934 en 2008>.

MICHEL Henry, Instrumenten van de wetenschappen in de kunst en de geschiedenis. Brussel, (Albert De Visscher) 1972. Zie ook Boekbesprekingen

MONQUIL-BROERSEN Tiny, Universitaire collecties in Nederland. Nieuw licht op het academisch erfgoed. Zwolle, (Waanders uitgevers) 2008.

Monumentenwacht varend erfgoed. Uw partner in behoud en beheer. Antwerpen, (Monumentenwacht Vlaanderen vzw / Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap) 2009.

RAMBERT Francis, MIGAYROU Frédéric, SCOFFIER Richard, PELISSIER Alain, Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris Val-de-Seine - Frédéric Borel. Parijs, (Archibooks + Sautereau Editeur) 2008. ISBN: 978-2-915639-75-9. <Gedetailleerd en goed geïllustreerd relaas of een ingrijpende herbestemming van een industrieel gebouw (SUDAC of Société Urbaine de Distribution d'Air Comprimé, 1891) langsheen de Seine te Parijs>.

ROBENSYN Kim, Workin Progress. De filmcollectie van Amsab-ISG (deel 1). In: Brood & Rozen, 2008, nr. 4, p. 88-89.

PARMENTIER Isabelle, Histoire et environnement en pays de Charleroi 1730-1830. Pollution et nuisances dans un paysage en voie d'industrialisation. Brussel, (Académie Royale de Belgique) 2009. ISBN: 978.2.8031.0250.1. Kostprijs: 25 Euro + port. Informatie en bestelling : luc.moreau@cfwb.be.

PEETERS Jacques, Het openbaar vervoer in België 1945-1960. Beleid en realiteit. S.I., (Toerisme en Spoorpatrimonium) 2009. Zie ook Boekbesprekingen

PEIREN Luc, (over de publicatie:) C. DUBRAY, R. CORNILLE, S. MANFROID, M. VALENTINO, Le Mundaneum. Les archives de la connaissance. In: Brood & Rozen, 2008, nr. 4, p. 94-95.

PURNELLE-SIMART Claudine, Le patrimoine de l'Université de Liège. (Carnets du Patrimoine, nr. 47). Namur, (Institut du Patrimoine Wallon) 2008. ISBN: 978-2-930466-56-9. Zie ook Boekbesprekingen

S.n., Scheepswerf Seghers. In : Ruimschoots, jg. 9, 2009, nr. 1, p. 15-16.

SMIT Cor (red.), e.a., J.J. Cremer en de Leidse fabriekskinderen. Leiden (Primavera Pers) 2008. ISBN 978.90.5997.059.5.

STENKAMP Hermann Josef (Red.) e.a., Das Arbeiterhaus. Textilmuseum in Bocholt. Essen, (Klartext Verlag / Landschaftsverband Westfalen-Lippe) 2006 (www.lwl.org). ISBN 978-3-89861-744-4.

TELSEMEYER Ingrid (Red.) e.a., Museumsführer Zeche Nachtigall. Westfälisches Industriemuseum. Essen, (Klartext Verlag / Landschaftsverband Westfalen-Lippe) 2005 (www.lwl.org / www.klartext-verlag.de). ISBN 3-89861-179-5. <Voorbeeldige en uitmuntend geïllustreerde gids met zeer veel achtergrondinformatie over de ontwikkeling van een kolenmijn die tot steenbakkerij omgebouwd werd en een halve eeuw later herbestemd werd als industriemuseum, nl. één der antennes van het Westfaalse Industriemuseum>.

TOUSSAINT Jacques, Guide des musées et institutions muséales en Province de Namur. Namur, (Prov. de Namur) 2007. Zie ook *Boekbesprekingen*.

VANDENBROUCKE Martijn, Het archief van Vooruit opnieuw geïnventariseerd. In: Brood & Rozen, 2008, nr. 4, p. 85-87.

VAN KEYMEULEN Karel, Een website voor patisserie Bloch. In: Brood & Rozen, 2008, nr. 4, p. 90-93. Zie ook <http://www.patisseriebloch.be>.

VANSINTJAN Dirk, Groeme stroom, meel en kleine horeca. Renovatie van de Watermolen van Schoonhoven te Aarschot. In: Molenecho's, jg. 36 (2008) nr. 4, p. 183-196.

VEENENDAAL Guus, Spoorwegen in Nederland van 1834 tot nu. Amsterdam, (Boom) 2008. Zie ook *Boekbesprekingen*

VERHELST Jan, Fragmenten uit de ATEA Geschiedenis. S.l., (Vrienden van het ATEA-museum) 2008. Bestellingen via <http://www.dendriehoek.be/atea/>
Inhoud zie op : http://www.dendriehoek.be/ateamuseum/atea_inhoudstafel.pdf. Een interessante documentatie aangaande vroege telefonie en erfgoed van de telefonie, een verzameling die overgedragen werd naar het Antwerpse MAS. zie ook boekbesprekingen

Verzorg ons Erfgoed. Inventaris van waardevolle gebouwen, landschappen en archeologische sites in de Faluintjes. Herdersem, (Heemkundige Kring De Faluintjes) 1997. <Boeiende inventaris van de gemeenten Moorsel, Herdersem, Baardgem en Meldert>, zie ook : www.defaluintjes.be>

WAUTIER Kristel, JONCKHEERE Alexander, Micro Macro Mega. Collectie Ocsinberg, keerpunt in de geschiedenis van de microscopie. (Uit het wetenschappelijk verleden nr. 3). Gent, (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen / Universiteit Gent) 2009.

WELTER Herman (red.) e.a., Antwerpen op het spoor. Antwerpen, (N.V. De Vlijt) 1986. ISBN 90.6304.113.6.

BOEKBESPREKINGEN

GOUBLOMME Alain (red.), Molenland Vlaanderen. (2 delen) Horebeke (De auteur) 2008

Het geografisch brandpunt van deze publicaties richt zich op het oude Vlaanderen, met inbegrip van Frans- en Zeeuws-Vlaanderen en delen van Vlaams-Brabant. Het is geen uitgesponnen fotoboek met een obligate bijschriften over de schoonheid van het molenerfgoed, maar een beredeneerde combinatie van duiding met oud en nieuw(er) fotomateriaal. Voor de sterk gebundelde duiding tussendoor tekenden naast Alain GOUBLOMME (voorzitter van Levende Oost-Vlaamse Molens) Walter VAN DEN BRANDEN (conservator MOLA – Provinciaal Molenmuseum te Wachtebeke) de onvolprezen molinoloog Lieven DENEWET, John VERPAALLEN (beheerder van een historische fotocollectie met molens te Roosendaal) en Paul BAUTERS. De historische periodisering stuurt dan ook de opbouw. Zo vormt de tijdslijn een rode draad doorheen de teloorgang van het ambacht van molenaar en het wegwijnen van een oud werktuig – “de historie verbeeld” – zoals de ondertitel het stelt.

Deel twee –met als ondertitel “nu in beeld”- sluit passend met een fotogalerij van Philippe MINNAERT en Mireille VERSCHEURE met details van de molens, molenmakers, molenomgevingen en molenaars. Deze foto's geven zowel een beeld van fraaie molenmonumenten, noeste arbeid in het restauratieatelier als werk op en rond de molen. De feeëriek details verhullen niet dat er nog werk aan de winkel is en dat de oude wind- en watermolens redden voor volgende generaties een blijvende bekommernis dient te zijn. Ook is duidelijk dat geen enkele molen zomaar identiek is aan een andere : de verscheidenheid is groots te noemen. (Harry VAN ROYEN)

Bestellingen : prijs = 32,50 € per deel, + 7,50 € port op rekeningnummer. 063-4634415-81 van Alain GOUBLOMME, Ommegangstraat 17, 9970 Horebeke. Tel.: 055/45.57.73 (alain@goublomme.telenet.be).

JOOS Edwin, Eugeen Van Mieghem 1875-1930. Schoten, (Uitgeverij BAI) 2008. ISBN 9789085864721.

Nog een boekwerk over deze Antwerpse kunstenaar ! Inderdaad, de auteur, conservator van het Museum Eugeen Van Mieghem (www.vanmieghemmuseum.com), is de meest fervente verdediger van en navorsers over het werk van deze intussen zeer populaire havenschilder. JOOS behandelt het werk chronologisch in acht hoofdstukken: Antwerpen - een rijke geschiedenis, de jeugdjaren, het huwelijk, de stille jaren, de eerste erkenning, de oorlog, de doorbraak, na zijn dood. In elk van deze hoofdstukken speelt de Antwerpse haven een rol. Talrijke kapitels met korte gevatte teksten belichten aspecten van het leven in de haven, die VAN MIEGHEM op onnavolgbare wijze in beeld heeft gebracht: de havenvrouwen, reders – naties –stouwerijen, de Red Star Line, de grote havenstaking in 1907, de Compagnie Maritime Belge, enzovoort. Tussen de korte teksten, die alle episodes van het leven levendig voor de geest roepen, spelen de honderden kleurillustraties de hoofdrol: dokwerkers, kaaien, schepen, kranen, havenkroegen.. VAN MIEGHEM brengt een ware ode aan de haven als grote observator van het stads- en havenleven in de periode 1900-1930. Hij getuigt van een intens medeleven met het lot van de kleine man en vrouw die streken voor hun bestaan en dat van hun nakomelingen.

PURNELLE-SIMART Claudine, Le patrimoine de l'Université de Liège.

(Carnets du Patrimoine, nr. 47). Namur, (Institut du Patrimoine Wallon) 2008. ISBN: 978-2-930466-56-9. Kostprijs: 5 €.

Dit is een pracht van een 60 pagina's tellende brochure. Ze geeft een inzicht in de collecties wetenschappelijke instrumenten van de Luikse universiteit, waarvan eerst de geschiedenis geschetst wordt, met aandacht de collecties handschriften en incunabelen en artistieke rijkdommen, zie www.ulg.ac.be/culture, www.libnet.ulg.ac.be, www.wittert.ulg.ac.be.

Dan behandelen de auteurs de Botanische tuin, zie ook www.jardinbotaniqueuliege.be. Vervolgens komen aan bod: het "Institut d'Anatomie", "Institut de Physiologie", "Institut de Zoologie", zie www.aquarium-museum.ulg.ac.be (huidige plaats van het Maison de la Science, zie www.masc.ulg.ac.be en www.embarcaderedusavoir.ulg.ac.be). Verder komen aan bod: de collectie elektrotechniek van het Instituut Montéfiore (heden opgenomen in het "Centre d'Histoire des Sciences et Techniques"), het Maison de la Métallurgie, zie www.mmil.be.

Nog even de algemene site meegeven over het erfgoed van de Luikse universiteit: www.ulg.ac.be/patrimoine.

MICHEL Henry, Instrumenten van de wetenschappen in de kunst en de geschiedenis. Brussel, (Albert De Visscher) 1972.

Een boek uit de oude doos, opgedoken in het SIWE-documentatiecentrum en aldaar raadpleegbaar. Met voelbare liefde voor de materie schuimde de auteur zowat alle belangrijke musea en vindplaatsen af om een mooi overzicht te maken van instrumenten, ingedeeld in volgende rubrieken: 1. De basiselementen (meet-, teken- en rekeninstrumenten), 2. Meting van de aarde (topografie, aardrijkskunde, scheepvaart), 3. Meting van de hemel (sterrenkunde), 4. Meting van de tijd (o.m. zonnwijzerkunde) en 5. Natuurkundige metingen. Het betreft een zeldzaam, voortreffelijk geïllustreerd boek dat de "schoonheid" van wetenschappelijke instrumenten en machines documenteert. Dat was in een tijd toen er over de sociale waarde van dit erfgoed, laat staan over industrieel erfgoed nog niet vaak gesproken werd.

PEETERS Jacques, Het openbaar vervoer in België 1945-1960. Beleid en realiteit. S.I., (Toerisme en Spoorpatrimonium) 2009.

In 14 hoofdstukken en bijna 300 bladzijden wordt door Jacques PEETERS een accuraat beeld opgehangen van de bewogen naoorlogse jaren, waarin het openbaar vervoer snel moderniseerde maar ook serieuze concurrentie begon te krijgen van privé gemotoriseerd verkeer. Het boek bevat een 400-tal unieke, meestal nooit eerder gepubliceerde foto's. Er is een Nederlandstalige en een aparte Franstalige uitgave. Bestelling: Stort 45 € en 5,80 € portkosten op rekeningnummer 860-100 2212-87 van J. PEETERS, 8200 Brugge.

TOUSSAINT Jacques, Guide des musées et institutions muséales en Province de Namur. Namur, 2007. ISBN 2-9600563-6-1.

Tijdens een bezoek aan het Museum Félicien Rops te Namen ontdekten wij deze unieke museumgids (prijs 10 €). Uniek omdat van alle musea uit de provincie ook interieurfoto's voorkomen, die een vrij goed beeld geven van wat bij een bezoek kan verwacht worden.

Uit de sector "industrieel en wetenschappelijk erfgoed" selecteren wij volgende musea, slechts een staalkaart uit een veel ruimer aanbod : het "Musée de la Céramique" te Andenne (www.ceramandenne.be), het "Musée de la Piperie d'Andenne" (www.lapiperie.be), het "Musée Brasserie des Fagnes" te Mariembourg (www.fagnes.com), het "Musée Spitfire" te Florennes (www.museespitfire.be), het "Musée de Gembloux et de la coutellerie gembloutoise" (www.gembloux.be/ot), Espace muséal Nauticmen te Beez (gevestigd in de gerestaureerde bloemmolens), het "Musée de la Moutarde Bister" te Jambes (www.bister.com), het "Musée des Camions de Brasserie" te Rommedenne, het "Centre du Rail et de la Pierre" te Jemelle,

het "Ecomusée du Viroin" te Treignes (www.ecomuseeduviroin.be), het "Musée du Chemin de Fer à vapeur" te Treignes, het "Musée du Machinisme agricole" te Treignes (www.ulb.ac.be/ulb-wallonie), het "Musée de l'Ardoise Ardois'Alle" te Alle-sur-Semois en de "Brasserie du Bocq" te Purnode (www.bocq.be).

Jan Verhelst , Fragmenten uit de Atea geschiedenis

Gemaakt onder de auspiciën van de "Vrienden van het Ateamuseum" Gefotocopieerd, gebonden met ring 325 blz., 406 illustraties, uitgebreide bibliografie, inclusief zeer talrijke websites. 17 €

Uitgave in eigen beheer 31/12/2008

Enkele exemplaren zijn tegen kostprijs te bekomen op het SIWE secretariaat, Zie voor de inhoud op :

http://www.dendriehoek.be/ateamuseum/atea_inhoudstafel.pdf

Het boek begint met het ontstaan van de telefonie in de 19^e eeuw en de belangrijke rol die de Gentse professor Francois Van Rysselberghe (1846 - 1893) hierin gespeeld heeft. Antwerpen, met de toenmalige grootste haven van de wereld, werd gekozen als vestigingsplaats voor het eerste Europese filiaal van Western Electric onder de naam Bell Telephone Manufacturing Company (1882). Rond 1890 werd een concurrerend bedrijf opgericht in de "Rue du Verger" of Boomgaardstraat in Berchem bij Antwerpen, eerst onder de naam "Ateliers de Téléphonie et d'Electricité d'Anvers", later omgedoopt tot "The Antwerp Telephone and Electrical Works" of ATEA (1892).

Volgende toestellen werden hier geproduceerd: telefoontoestellen en – centrales (manuele, semi-automatische, automatische en elektronische) , telegraaf relais (collectie Fons Vanden Bergh), meetinstrumenten samen met professor Hubert Defays, KULeuven , verkeerssignalisatie (auto en spoorweg) en toestellen voor militair gebruik zoals een telefoon met keelmicrofoon voor gebruik met gasmasker. In het "museum der transmissies" in Peutie zijn enkele centrales bewaard gebleven. Daarnaast werden relais, nachtlampen, luidsprekers, straatverlichting, tikklokken, parkeermeters en zelfs horoscopautomaten gemaakt. Ook 45.000 km Ritssluitingen (uitvinder Ritz, 1920) werden van 1929 tot 1965 gefabriceerd.

Tussen de huidige eigenaars Siemens en Nokia Siemens Networks en het Museum aan de Stroom (MAS) zijn onderhandelingen gestart om het industrieel erfgoed van ATEA te redden. Men wil minstens één centrale ten toon stellen in het nieuwe museumgebouw. Daarnaast probeert men informatie te verzamelen over telecombedrijven en -producten in Vlaanderen. Geïnteresseerden kunnen contact nemen met Jan Verhelst, Fortstraat 28 2640 Mortsel , atea.fragmenten@dendriehoek.be of <http://groups.google.nl/group/atea1> . Aanbevolen (Karel Haustraete)

VEENENDAAL Guus, Spoorwegen in Nederland van 1834 tot nu. Amsterdam, (Boom) 2008. ISBN 978 90 8506 6392.

Deze monumentale turf van 638 bladzijden en meer dan drie kilogram ontdekten wij tijdens de kerstdagen ontdekt in een Nederlandse boekhandel. Wie schrijft zo'n monumentaal werk ? De auteur, Augustus VEENENDAAL, is historicus en was tot zijn pensionering als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis in Den Haag. Zijn boek is zonder meer een grensverleggend standaardwerk. De auteur slaagt erin een lange en zeer gecompliceerde ontwikkeling overzichtelijk en boeiend te presenteren in 25 hoofdstukken. Het verhaal start met de eerste moeizame pogingen om een spoorwegverbinding te realiseren. Pas in 1839 reeds de eerste stoomtrein door Nederland. Het boek betreft eigenlijk een herziene uitgave van een eerder uitgegeven studie, die aangevuld werd met een belangrijk verhaal over de meest recente episodes uit de Nederlandse spoorgeschiedenis met o.m. de splitsing van de NS, de nieuwe regionale spoorvervoerders, de rol van ProRail voor de spoorweginfrastructuur. Kostprijs van het boek : 49.50 € (P.V.)

BONTE Jacques, L' épopée textile de Roubaix – Tourcoing

51p., talrijke illustraties in z/w en kleur
Les Patrimoines Editions La voix du Nord
ISBN 2-84393-080 – 4 -2005 7€

De auteur beschrijft de geschiedenis van de textielindustrie in Roubaix - Tourcoing vanuit het standpunt van een " Patron ". Hij leidde jarenlang het "syndicat patronal textile" : zie zijn boek "Patrons textiles à Roubaix -Tourcoing 1900 - 2000. La Voix du Nord Editions 2002". Het paritair overleg, samen met de steun van de overheid, heeft er , volgens hem, toe geleid dat deze agglomeratie overeen een zeer sterke textielindustrie beschikt, ondanks de grondige veranderingen.

BAECK Mario Schoonheid uit klei en cement

Vloer- en wandtegels in de provincie Antwerpen
128 p., talrijke illustraties in zwart-wit en kleur
ISBN 9789076099743

Erfgoedgids, uitgegeven door de Dienst Erfgoed van het Provinciebestuur Antwerpen in samenwerking met Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen.

De auteur geeft een uitgebreid overzicht (van de Egyptenaren tot nu) van de geschiedenis van de tegel (tegula, tichel), geïllustreerd met vindplaatsen in Antwerpen. Niet allen de kunsthistorische aspecten maar ook de technische (ovens, grondstoffen) en economische (export en import) worden belicht. In de 19° eeuw ontstonden talrijke fabrieken waar men met nieuwe technieken op grote schaal verschillende soorten tegels produceerde : Boch Frères La Louvière, T. Picha & Cie Gent, Baudoux & Cie Brussel/ Hasselt, S.A. Produits Céramiques de la Dyle Wijgmaal en Maison Helman Brussel. De belangrijkste keramische vloer- en wandtegelfabriek in Vlaanderen werd in 1897 opgericht door Georges Gilliot nl S.A. Manufactures Céramiques d'Hemixem, Gilliot Frères (900 werknemers in 1913). Na de tweede Wereldoorlog ontstond er een crisis met als gevolg dat Hemiksem samensmolt met Herent en later met Maastricht. Na de vereffening in 1993 werd het bedrijfsarchief bewaard in de UA, Hemiksem en het Sociaal Historisch Centrum in Maastricht.

De Gilliotcollectie van het Roelantsmuseum, genoemd naar de belangrijkste ontwerper, is een uniek tegelmuseum dat ruimere bekendheid verdient: in de Bernardusabdij, waar ook de Heemkring Heymissen gevestigd is, is er voldoende ruimte om het industrieel erfgoed te bewaren en ten toon te stellen. Spijtig genoeg worden de plannen van de toenmalige minister Poma niet gerealiseerd: in zijn visie zou hier een centraal depot voor (industriële, wetenschappelijk,..) erfgoed kunnen uitgebouwd worden. Uit de contacten van SIWE met belanghebbenden blijkt dat hier een grote behoefte aan is. Hopelijk wordt deze wens binnen afzienbare tijd vervuld !

K.H.

HOE LID WORDEN VAN SIWE VZW ?

Door uw bijdrage te storten op rekening 001-3088106-90 van SIWE vzw Stapelhuisstraat 15 3000 LEUVEN
(IBAN : BE 34 00 13 0881 0690 – BIC : GEBABEBB)

Prijs jaarlijks lidmaatschap:

BELGIË	BUITENLAND
Sympathiserend lid : 20 €	Sympathiserend lid : 30 €
Vereniging : 30 €	Vereniging : 40 €
Steunend lid, bedrijf : 50 €	Steunend lid, bedrijf : 50 €

SIWE vzw is aangesloten bij

CONTACTCENTRUM
VOOR
ERFGOEDVERENIGINGEN

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap en

Leuven
Ervenood,
springveend.

N.V. Domein Ternesse S.A.

BC 1680
P.B. - P.P.
België-Belgique

Affiliëkantoor: BIERBEEK
Erkenningsnr.: P209286

Afzender: SIWE v.z.w.
Stapelhuisstraat 15
3000 LEUVEN